

Latvijas Valsts Universitātes Studentu
Lingvistiskās Biedrības
Filoloģijas nodaļas
Rakstu krājums
1949. gadā

LVU STUDENTU ZINĀTNISKĀS BIEDRĪBAS
Filoloģijas nodaļas

RAKSTU KRĀJUMS Nr. 1.

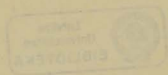
Rīga, 1949.g.

Redkoleģija:

Filologijas zin.kand.doc. J.Niedre -
priekšsēdis.

Locekļi: Peklons, Osīte, Tjurina,
Puķe, Bechmane.

1. Materiali par Rīni Ļeņingradas vēsturiskajā
 archivā..... 4. lpp.
 Felicita Sardiko
 Latv. val. un lit. pulc.
2. Gorkij o puškoj literatūre i jejo zadaščah.. 9. lpp.
 O. Stanke
 Krievu val. un lit. pulc.
3. Franču tautas Pretošunās kustība un tās li-
 teratūra..... 30. lpp.
 Traube Kočatkova
 Romāņu nod.
4. Heines politiskā satīra..... 52. lpp.
 Estere Isjemina
 Vācu val. un lit. pulc.
5. Fausta teika..... 62. lpp.
 Dzidra Kalniņa
 Vācu val. un lit. pulc.

MATERIALI PAR RAINI ĻEŅINGRADAS

VĒSTURISKAJĀ ARCHIVĀ.

Tautas dzejnieka J. Raiņa vārds ir cieši saistīts ar marksisma ideju propogandas un revolucionārās strādnieku kustības sākumiem Latvijā. Ciešā sakarā ar darbaļaužu vētraino celšanos auga un līdz genialitātei pacēlās arī Raiņa māksla. Dabīgi, ka šis 1905.gada priekšrevolūcijas periods, ko buržuaziski literatūrvēsturnieki centušies noklusēt, ir padomju pētnieku uzmanības centrā.

Ir sava tiesa publikāciju gan par jauno strāvu, gan par Raini, bet to vēl nepietiek, lai pilnīgi raksturotu lielā Tautas dzejnieka darbību. SZB Filoloģijas nodaļa paredzējusi savos plānos veikt zināmu daļu darba šai nozarē, izmantojot bagātīgos Padomju Savienības archivu krājumus.

Šovasar, neskatoties uz īso komandējuma laiku, izdevās iepazīties ar vienu otru visai zīmīgu, nepublicētu dokumentu un iegūt norādījumus tālākam darbam. Tā, piem., Ļeņingradas valsts centrālajā vēsturiskajā archīvā starp citu glabājas kāda bijušā cara kalpa - policijas departamenta direktora 1897.g.11. decembra ziņojums¹⁾, no kura gūstami norādījumi par jaunstrāvnieku mēģinājumiem apvienot atsevišķos pulciņus:

"Vadošais Plieksāns pulciņš bija nolēmis censties atmodināt strādnieku šķirā tas tagadējā faktiskā stāvokļa apziņu, parādīt strādnieku šķirai, kāda loma tai pienākas ekonomiskā un valsts dzīvē. Lai izkļūtu no tagadējā apspiestī-

1)

776-12-55.169-171-lpp. Galvenās preses pārvaldes lieta. Sakarā ar Bisenieka un Jakobsona lūgumu izdot avīzi latviešu valodā ar nosaukumu "Dienas Lapa".

Sal. rakstu krājumā "proletariskā revolūcija Latvijā I" 87-110 lpp. publicēto atskatu par žandarmerijas pārvalžu svarīgajām nopratināšanām 1857.g. un Vidzemes guberņas žandarmerijas pārvaldes ziņojumu.

bas stāvokļa, kura uzlabošanu nevar gaidīt no kapitalistiskās iekārtas, strādnieku šķīrei jāuzsāk cīņa pret šo iekārtu. Lai to veiktu, vajag attīstīties garīgi, apvienoties organizācijā, un tad uzstādīt savas prasības kapitalistiem un valdībai. Šo prasību gadījumā jāpāriet pie streikiem un varas darbīem."

"1894.gadā centrālā pulciņa, t.i. Dienas Lapas redakcijas darbība izvērsās tik tālā, ka atzīst par nepieciešamu sarīkot Rīgā pulciņu pārstāvju kongresu, kas galīgi nostiprina redakciju kā centru."

"Tēl pašā laikā, sakarā ar cenzuras pasīnāšanu Dienas Lapas līdzstrādnieki rīko sanāksmes, it kā lai pārspriestu pie latviešu labdarības biedrības pastāvošās Zinību Komisijas darbu, bet šais sanāksmēs pārrunā jautājumu par noziedzīgas literatūras piegādi no ārzemēm, tas izplatīšanu un šim nolūkam vajadzīgo līdzekļu savākšanu."

"1895.gada 28. janvārī Stučkas dzīvoklī un viņa vadībā notiek otra²⁾ pulciņu pārstāvju sanāksme, kurai jau ir pilnīgi konspiratīvs raksturs un kurā tika nolemts:

1. koncentrēt Rīgā agitācijas vispārējo vadību un šim nolūkam sarīkot minētā pilsētā pilnvaroto kongresus;
2. ievēlēt centrālo komiteju, kuras uzdevums būtu periodisku kongresu sasaukšana un līdzekļu savākšana agitācijai;
3. uzdot komitejai pārziņāt nelegalās literatūras sacerājumu izplatīšanu. Par minētās centrālās komitejas priekšsēdētāju tika ievēlēts Stučka, par kasieri Pliekšāns."

"1895.g.julijā Dienas Lapas redakcijā sāka notikt nekārtības, jo Pliekšāns pārtrauca darbu un atstāja avīzi likteņa varā, drīz vien arī pavisam atstāja redaktora vietu³⁾, kuru tagad iegāma Stučka. Tas, palīdzams uzticīgs vecajai programai, tomēr piedeva avīzes rakstiem mērenāku raksturu, sakarā ar ko arī sadursmes ar cenzuru notika retāki. Šī ~~stāvoklī~~ avīzes toņa pazemināšanās strādnieku pulciņiem šķita kā atkāpšanās no nospraustā mērķa un izsauca viņu atrašanās kā no paša Stučkas, tā arī avīzes inteligento līdzstrādnieku darbības. Vēlēdami sev preses orgānu ar vairāk demokrātisku virzienu, strādnieku pulciņi nolēmj radīt sev avīzi, līdzīgi Dienas Lapai, un uzaicināt Pliekšānu par redaktoru, kas sakarā ar saasinātām attieksmēm pret Stučku, varētu iņņemt strādnieku pulciņu vadītāja vietu."

2) Šī sanāksme notikusi 1894.g. 21. junijā J.Raiņa dzīvoklī. (Proletariskā revolūcija Latvijā I 88.lpp.)

3) Pēc citām ziņām - tresējo (Prol. rev. Latvijā I 89.lpp.)

4) It kā personīgo nesaskan, u dēļ ar izdevēju Bisenieku. (Prol. rev. Latvijā I 89.lpp.)

No šī dokumenta izvilkiem redzams, kāds loma cara policijas uztvorē piekritusi Rainis jaunās strāvas kustībā.

Pēc jaunās strāvas sagrašanas Rainis turpināja savas oļņas dzē-
 jes ieročiem. Raiņa dzēje izauga ciešā sakarā ar 1905.g. revoluciju,
 un vēl ilgi lieleis dzējniēks kavējās tas spožajā lokā, gūdam sav
 nebeidzamas ierosmes. Jau viņa pirajā dzējoļu krājumā "Tulas no-
 skaņas zilā vakarā", kas iznāca 1903.g., bango tuvās revolucijas uz-
 plūdi. Šis dzējoļu krājums neparastā mērā satrauca latviešu buržuā-
 žijas aprindas. Šo melnsintnēcisko aprindu galvenis idejiskais
 vadonis Rīgas Avīzes redaktors un Latviešu biedrības stute Fr.Vein-
 bergs 1903.g. oktobra mēneša beigās rakstījis savai avīzei nīknu
 rakstu par Raiņa dzējoļu krājumu. Šai sacerējumā spilgti izpaužas
 naudniekiem raksturīgais mākslas analfabetiskas un dzīvnēcisks neids
 pret revolucionārām idejām.

5)

Šis raksts:

"Kāds dzējoļu krājums"

Nedaudz mēnešus atpakaļ iznācis dzējoļu krājums,
 kas pilnīgi atšķīres no visām līdz šim laikam latvie-
 šu valodā izdotām grāmatām un, diemžēl, atšķīres tādā
 veidā, ka pret to vajēg izteiktīs noteikti un nopiet-
 ni. Šī grāmata ir J.Raiņa "Tulas noskaņas zilā vakarā".

Vajēg atzīt par vispārēju likumu, ka latvieši dzē-
 joļus lasa maz, vai lasa ļoti pavīrsi. Pat kritiķi un
 avīžu bibliogrāfi bieži izpilda savu darbu tik stei-
 dzīgi, ka nepamana to, kas slēpts dziļāk. Ar to izskai-
 drojams, ka pret minēto dzējoļu krājumu līdz pat šai
 dienai nav pateikts nopietns vārds.

Pērākīrstot minēto krājumu, kā parasti rīkojēs ar
 tādiem izdevumiem, no pirmā acu uzmetiena šķīet, ka
 te darīšana ar tādiem pat liriskiem pešalpojumiem, kā-
 dus publika jau sen pazīst ar kuri neatnes ne sevišķa
 labuma, ne ļaunuma. Tomēr, iepazīstoties tuvāk ar šo
 dzējoļu saturu, mēs atrodam, ka tajos, ar retiem iz-
 gūmumiem, visur valda politiskās kūdīšanas tendence,
 ka tie pargē vispasaules kārtības sagraušanu, ka tie
 cenšas piepildīt jaunās paaudzes sirdis ar kultī un
 naidu pret visu pastāvošo."

5)

turpat 176-12-55. 361,367. lpp. Cenzura šo rakstu bija atzinu-
 si par labāku neatļaut un tā tas arī pelicis neiespiests.
 1903.g. 27. oktobrī šis raksts no galvenās pārvaldes sūtīts
 galvenajam latviešu izdevumu uzraudzītājam valsts padomniekam
 M.M.Remiķim, lai pēdējais dotu par to savu atsauksmi.

Kā piemērus Veinbergs min dzejoļus: "Lauku lilijas", "Fiat
justitia", "Pestārā tiesa" un "Elegija". Tālāk viņš turpina:

"Ļoti jānozēlo, ka šim dzejoļu krājumam nākot klajā, cienījamie kritiķi un evižu bibliografi izpildīja savus pienākumus tik pavisai, ka atstāja bez ievēribas jaunās grāmatas keitīgās īpašības. Vispārēja klusēšana par tām viegli varēja radīt domu, it kā latviešu publika, latviešu sabiedrība uzņem ar simpatijām tādās idejas, kādas paņēmušais dzejoļu krājums. Tādas domas vajag izklīdināt. Latviešu sabiedrībai stingri jāuzstājas pret jaunās pseidzes seindēšanu ar neprātīgām politiskām mācībām. Tie, kas to aizstāv, ir latviešu lietas pazudinātāji. Par to vajag izteikties skaidri un noteikti. Šeit nevar būt runa par kādu piekāšanos, par kādu kompromisu. Nedrīkst atstāt ne mazāko šaubu šūn par to, ka latviešu sabiedrība šādā kūdīšanā saskata ļaunumu, ko tā pati izravē no save vidus.

Tulkojums pareizību no latviešu valodas ar savu parakstu apliecina Fr. Veinbergs."

Lieta par "Tālajām noskaņām zilā vakarā" neaprobežojas tikai ar šo vien. Dokumenti liecina, ka arī Vidzemes vācu baroniem nebija bijis pa prātam šis dzejoļu krājums. Vidzemes gubernators, uzturācies par Dienas Lapā (1903.g.Nr.178) iespiesto pozitīvo atseuksmi, proponē 1903.g. 24. novembrī dzejoļu krājumu "Tālas noskaņas zilā vakarā" izņemt no apgrozības.⁶⁾

Kā zināms, "Tālas noskaņas zilā vakarā" gan netika aizliegta, bet šis liktenis gan piemeklēja kādu citu Raiņa dzejoļu krājumu / 1909.g. Pēterpilī Izantā apgādībā iznākušo Kluso grāmatu / 1909.g. 24. junijā Pēterpils preses lietu komiteja ziņo prokuroram par krājumu "Klusā grāmata":⁷⁾

"Komitejai ir gods pazemīgi lūgt Jūsu palīdzību uzsākt tiesas procesu pret grāmatas autoru J. Raiņu (viņa vārds, tēva vārds, noderbošanās un dzīves vieta komitejai nav zināmi), vienlīdz arī pret citām personām, kas varētu būt vainīgas šai pašā lietā."

Minētajā dzejoļu krājumā esot dzejoļi, kuros autors izteicot savas simpatijas darbaļaudīm viņu cīņā pret pastāvošo iekārtu un pat aicinot masas apvienoties un turpināt cīņu.

Tas atspoguļojoties dzejoļos: Savāda valoda, Birokrats, Ceļš

6)
Dok. 776-21

7)
Dok. 890-113

uz jaunu, Par lielumu, Lielāki par Romu, Uzvarā prieks, Jaunais nams, Patiesība, Atkal nakts, Darbu darbs, Rokas, Pirts un Laimīgie Jaunekļi.

Klusā grāmata 1909.g. tika aizliegta un 1911.g. 29.janvārī dzejoļu krājumu *Cara kalpi* iznīcināja, pēc priekšraksta - saplēsot gābšos. Taču šai pašā gadā šis Raiņa dzejoļu krājums iznāca ar citu nosaukumu "Vēja nestas lapas", kurā ir atkal iespēsti arī visi tie dzejoļi, kas tika apzīmēti par bīstamiem. Neskatoties uz cara valdības represijām, latviešu proletariats tomēr sapēma no sava dzejnieka tos spēcīgos dzejoļus, kas tiešām aicināja nepagurt pēc pirmajiem zaudējumiem, bet turpināt cīņu tālāk, kas arī tika nobeigta Lielās Oktobra Socialistiskās revolūcijas dienās.

Nobeidzot šo īso ziņojumu, jāpiezīmē, ka tas publicēts ne jau tāpēc, ka pētījumi būtu kaut cik nobeigti, bet gan tāpēc, lai ierosinātu tālāku darbu. Jau pienācīgi Leningradas valsts centrālajā vēsturiskajā arhīvā, tāpat arī citos Padomju Savienības arhīvos un tāpat Rīgā ir daudz vērtīgu materiālu par Rāni, kas neatliekami jāceļ gaisā, jāpēti un jāpublicē, lai lielā Tautas dzejnieka personība tiešām atstārdzētu pienācīgā spožumā.

ГОРЬКИЙ О РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ
И ЕЕ ЗАДАЧАХ.

Наша страна в начале этого столетия стала родиной социалистического реализма. В нем отразилось величие революционной борьбы русского рабочего класса с царским режимом, а после Октябрьской революции — всемирно-историческое значение нового общественного строя, ставшего оплотом демократических сил во всем мире.

Основоположник социалистического реализма, этого нового метода в литературе, в котором правда изображения существующей жизни органически соединилась с ясной перспективой будущего, Алексей Максимович Горький был не только писателем, который "своим талантом художника" принес "рабочему движению России — да и не одной России — ... громадную пользу". / Ленин "Письмо Горькому от 16 ноября 1909 г., соч., изд. 3, том 14, стр. 189 / . Он являлся также глубоким литературным критиком, пламенным и острым публицистом.

В своей литературной работе, основываясь на марксистско-ленинском учении, он продолжал славные традиции русской революционно-демократической критики Белинского, Чернышевского, Добролюбова. Эстетические искания, творческая эволюция Горького находятся в прямой связи с русской классической литературой. А именно, идеи нового социалистического искусства складывались у него в процессе сопоставления с литературой прошло-

го - с искусством Пушкина, Гоголя, Лермонтова, Толстого. Горький ясно ощущал историческую преемственность между двумя этапами русской литературы - классическим и советским. А сам являлся связующим звеном и как художник, и как теоретик. Он неустанно следил за всем литературным процессом, происходящим в стране. Никогда не смотрел на литературу только, как на личное дело писателей. Едва ли не с первых шагов литературной деятельности он имел широкое общение с ними, давал консультации входящим в литературу авторам, занимался редакторской работой, анализировал произведения.

Не будет ошибкой сказать, что Максим Горький всю свою творческую жизнь параллельно с созданием художественных произведений занимался литературно-критическими исследованиями. Он является автором большого числа литературно-критических работ, в которых чувствуются его глубокие литературно-исторические познания, огромный художественный опыт. Формы его критических высказываний очень разнообразны. Это - литературные портреты, критические фельетоны, статьи, доклады, письма. В 1939 г. впервые опубликована рукопись самого крупного литературно-критического произведения Горького - "История русской литературы" в котором заключены его основные теоретические концепции. Непосредственно над рукописью он работал в 1908 - 1909 г.г.

"История русской литературы" открывается вступлением, в котором автор определяет сущность литературы, сопоставляя ее с наукой, с философией.

Подитозив высказывания Горького не только в этом его произведении, но и в целом ряде других литературно-критических произведений, можно составить себе общее представление о требованиях, предъявляемых им литературе вообще. Поняв эти общие требования, нам легче будет понять отношение Горького к творчеству отдельных писателей.

Требования эти заключаются в следующем:

Во-первых, он считал, что литература есть форма общественного сознания, и должна отражать об'ективную действительность.

Рассудая об этом, Горький в "Истории литературы" писал: "...Рост знаний наших, развитие науки, как орудия нашей самозащиты, стоит в зависимости от общественно-экономических отношений, кои и должны быть изменены прежде всего". / Отр. из "Истор. русск. лит.", Гослитиздат, 1940 г., стр. 12 /. Это, фактически, является воззрением исторического материализма, которое легло в основу работ Горького, определило его подход ко всем конкретным событиям истории и явлениям литературы.

Во-вторых, Горький считал, что литература должна оказывать активное воздействие на материальную основу, что она должна быть одним из орудий переделки мира.

Художественная литература должна играть громадную роль в общественной жизни, т.к. является наиболее распространенным, удобным и простым способом пропаганды классовых тенденций. Отсюда — оценка роли художественного слова в классовой борьбе.

В-третьих, Горький вскрыл классовую природу искусства. Он поставил один из самых сложных вопросов литературной науки: как объяснить сочетание ложных тенденций и реализма в крупнейших произведениях прошлого века. Он указал на яркие примеры подобного противоречия — романы Бальзака, Л. Толстого, Тургенева.

Горький на странице 2 и 3 "Истории литературы" /Гослитиздат, 1939 г./ писал: "...Роман, являясь могучим и в высшей степени убедительным средством пропаганды классовых тенденций, в то же время заставляет писателя, вопреки его намерениям, отмечать попутно тенденции и факты, чуждые и враждебные тем, кои проповедует он сам, как идейный представитель той или иной общественной группы". /Горький имел в виду, конечно, значительный разряд произведений критического реализма/.

Он конкретно, с той или иной степенью полноты, охарактеризовал это явление в творчестве Пушкина, у писателей демократов-шестидесятников, у Глеба Успенского и Л. Толстого.

Разбирая роман Льва Толстого "Воскресение",

вскрывая там толстовские противоречия, он показал, что задачей Толстого было найти для дворянина достойное его место в жизни. И в то же время, попутно, автору пришлось коснуться всех сторон жизни, много раз впадая в противоречия с основной своей идеей. В пути исканий Толстой все шире и шире охватывал жизнь. И, т.к. он обладал способностью смотреть правде в глаза, у него накапливался такой материал наблюдений, который приводил к единственно правильному выводу о порочности основ царского строя, о необходимости активной борьбы с ним. Таким образом, сила образов, созданных художником, уничтожала его выводы, агитировала против него.

Говоря о Глебе Успенском, о его произведениях "Крестьянин и крестьянский труд", "Власть земли", Горький считал, что сила его в честности, в правде творчества, а не в поэтически раскрашенной теории "власти земли".

В главе, посвященной беллетристам-демократам шестидесятых годов можно прочесть: "...Беллетристические произведения народников мало имеют общего с теорией народничества, с политическими и культурными задачами этого учения... Они дали огромный материал к познанию экономического быта и истории нашей страны, психических особенностей ее народа, изобразили его нравы, обычаи, его настроения и желания".

Большой заслугой Горького является и то, что он указал на маскировку классовых интересов средствами искусства. Он показал, что литература, являясь оружием общественной борьбы, тем опасней, чем менее видна эта маскировка.

Интересным в этом отношении является пример романа Тургенева "Отцы и дети". Тургенев, изображая глубоко ему враждебных революционеров-демократов, показал их, с одной стороны, людьми мужественными, честными, а с другой фанатиками, тупоумными слепцами, чуждыми народу. Этим он постарался скрыть свое намерение развенчать, уничтожить в глазах общества революционно-демократическое движение.

Подлинно научные основы эстетики были созданы Марксом и Энгельсом, развиты и обогащены Лениным и Сталиным. И, если вспомнить марксистско-ленинское определение эстетики, смысл которого заключается в следующем:

1/ Искусство - это выраженное в художественных образах мышление людей, имеющее целью познание и переделку мира.

2/ искусство - является классовым и партийным, как и любая другая идеологическая надстройка, - то мы увидим, что взгляды Горького на искусство совпадают с этим определением.

" История русской литературы ", являясь самым крупным литературно-критическим произведением Горь-

ного, имеет для нас большое значение.

В основу курса Горький положил определенную философскую концепцию. Истоки ее - оптимистическое мировоззрение: вера в разум, его познавательную силу, уверенность в творческих способностях трудового народа. Большое внимание в этом курсе уделено революционному движению. Горький тесно связывал науку и искусство, видя их кровное родство в типизации явлений. Считал, что содержание науки и искусства едино, т.к. у них один объект познания - реальная объективная действительность.

Однако, нельзя не сказать и о значительных недостатках этой книги. Она является черновой рукописью, и не была предназначена Горьким для печати. Была опубликована лишь после его смерти. Писалась же эта работа приблизительно 40 лет назад; в ней сказался уровень исторических знаний того времени. И, поэтому, некоторые характеристики и оценки отстают от суждений Горького, высказанных им самим после Великой Октябрьской Социалистической революции.

Так, например, он недооценил значение декабристов, Радищева, Чернышевского. Дал одностороннюю характеристику Гоголя. В одной из глав Горький выдвинул проблему "дворянской самокритики". А именно, он анализировал типы Онегина, Печорина, Рудина, Бельтова, много Иртенева, Оленина, Нехлюдова как образы само-

критичные. Это является слишком односторонним подходом к таким глубоким по содержанию образам русской литературы. Известно, что уже сам Лермонтов характеризовал образ Печорина, как портрет, составленный из пороков всего поколения, в полном их развитии.

Кроме того, Горький писал свой труд в годы реакции - в 1908-1909 г.г. В это время он находился под некоторым влиянием группы "богостроителей". В рукописи проглядывают кое-где ошибки, возникшие как результат этого влияния.

Но, несмотря на все эти недостатки, значение этого произведения для изучающих историю русской литературы очень велико. "История русской литературы" является первой в истории русской литературной науки попыткой объяснить двухвековое развитие литературы, как отражение процесса классовой борьбы. Это был первый опыт применения марксистского метода к изучению художественного развития русского общества.

В русском историческом процессе 19 века Горький определяет 2 главных русла литературного развития.

Во вступлении к "Истории русской литературы" он пишет: "Русская литература особенно поучительна, особенно ценна широтой своей - нет вопроса, который она не ставила бы и не пыталась разрешить. Это по

преимуществу литература вопросов:

Что делать? Где лучше? Кто виноват? - спрашивает она.

Наша литература удобно может быть разделена на две линии - дворянскую, которая по силе социальной необходимости проповедывала демократизм, и демократическую - литературу разночинца-интеллигента, который тоже по необходимости проповедывал социализм.

И та и другая линия одинаково исторически ценны для нас, ибо дают нам богатейший материал для суждения о путях русской мысли"/ "История русской литературы", Гослитиздат 1939 г., стр. 4 и 5 /.

Эту ценность русской литературы Горький раскрыл и в характеристике отдельных представителей русской литературы 19 века. Приведу некоторые выдержки из этих характеристик.

О Пушкине Горький писал, как о первом русском поэте, который почувствовал, что литература - национальное дело первостепенной важности. Он - первый поднял звание литератора на высоту до него недостижимую: в его глазах поэт - это выразитель всех чувств и дум народа, он призван понять и изобразить все явления жизни. Пушкин - поэт реалист; это определение является самым существенным для Горького.

Горький указывал на громадное благотворное влияние Пушкина на Гоголя. В оценке Горького Пушкин - это ос-

новоположник реализма в русской литературе, "родоначальник великой русской литературы", "Пушкин для русской литературы такая же величина, как Леонардо да Винчи для европейского искусства".

Далее Горький ценит в Пушкине способность широких обобщений. Онегин, как тип, только слагался в 20-ых г.г. 19 века, но поэт тотчас же усмотрел его психику, изучил ее, понял и "написал первый русский реалистический роман, роман, который, помимо неувядаемой его красоты, имеет для нас цену исторического документа". / "Истор. русск. лит.", Гослитиздат 1939 г., стр. 76-106 /.

Горький по достоинству оценил "историческое", как он говорил, значение литературной деятельности Льва Толстого.

Произведения его он считает "документальным изложением всех исканий, которые предприняла в 19 в. личность сильная, в целях найти себе в истории России место и дело". Толстой, по мнению Горького, - это гений критического реализма, проводимого им с величайшей бесстрашностью: "60 лет ходил по России князь Нехлюдов, заглядывал всюду: в деревню и в сельскую школу, в Вяземскую лавру и за границу, в тюрьмы, этапы, в кабинеты министров, в канцелярии губернаторов, в избы, на постоялые дворы и в гостиницы аристократических дам. 60 лет звучал суровый и правдивый голос, обличавший всех и все. Он рассказал нам о русской

жизни почти столько же, как вся остальная наша литература". "Толстой глубоко национален, он с изумительной полнотой воплощает в своей душе все особенности сложной русской психики: в нем есть буйное озорство Васьки Буслаева и кроткая вдумчивость Нестора Летопища, в нем горит фанатизм Аввакума, он скептик, как Чаадаев, поэт не менее, чем Пушкин, и умен, как Герцен - Толстой это целый мир". / "Истор. русск. лит.", Гослитиздат 1939 г., стр. 277 - 297 /.

Недостатком оценки Горького является то, что Горький, ставя высоко критический реализм Толстого, по преимуществу увидел в Толстом кающегося дворянина, ищущего места и цели жизни. В этом отношении Ленин шире и правильнее охарактеризовал значение Толстого для русской культуры в статьях о Л. Толстом, а в частности в статье "Лев Толстой, как зеркало русской революции".

Очень высоко ставил Горький и Чехова. В нем он видел своего союзника в борьбе с пассивностью и косностью в идеологии, в жизни. В заметке о рассказе Чехова "В овраге" / М. Горький "Несобранные литературно-критические статьи", Гослитиздат 1941 г., стр. 38 - 43 / Горький писал "Каждый новый рассказ Чехова все усиливает одну высокоценную и нужную для нас ноту - ноту бодрости и любви к жизни".

Весь смысл писательской деятельности Чехова, по мнению Горького, заключается в преодолении покорности,

заботности человека, в пробуждении общественного самосознания и общественной активности. Именно этим он и дорог Горькому. Горький видел в Чехове непримиримого врага мещанства и обывательщины, пошлости и тупости.

В воспоминаниях Горького о нем читаем: "Он обладал искусством всюду находить и оттенять пошлость - искусством, которое доступно только человеку высоких требований к жизни, которое создается лишь горячим желанием видеть людей простыми, красивыми, гармоничными". / "Смена", журнал, Высказывания Горького о Чехове, стр. 12, 1937 г. №6/.

Таковы основные взгляды Горького на крупнейших представителей русского критического реализма.

Большой интерес для понимания историко-литературных воззрений Горького представляет его взгляд на романтизм.

На основе изучения романтиков начала прошлого века и модернистов-мистиков начала 20 в. Горький писал о романтизме двух видов:

- 1/ Революционном романтизме и
- 2/ Реакционном романтизме.

При анализе Горький исходит из отношения "мечты" и "фантазии" к действительному историческому развитию. Он считал, что "мечта" только тогда сможет стать активной силой, если она будет связана с действительной жизнью. Эта мечта может обгонять естественный ход событий, может помочь "забежать вперед" и созерцать то

что только начал делать. Она может звать к борьбе. Если бы человек был совершенно лишен способности мечтать, если бы он не мог изредка забежать вперед и созерцать воображением своим в цельной и законченной картине то самое творение, которое только что начинает складываться под его руками - тогда трудно сказать, какая побудительная причина заставила бы человека предпринимать и доводить до конца обширные и утомительные работы в области искусства, науки и практической жизни. Разлад между мечтой и действительностью не приносит вреда, если только мечтающая личность серьезно верит в свою мечту, внимательно вглядывается в жизнь, сравнив свои наблюдения с воздушными замками, и вообще добросовестно работает над осуществлением своей фантазии. Такая мечта нужна человеку.

Романтизм, содержащий в себе именно такую мечту, называется революционным.

Характерно, что Горький, записывая свое понимание революционной фантазии, сослался на Ленина. В одном из своих писем в январе 1933 г. он писал: "Фантазировать - не всегда вредно. Мой друг, великий учитель пролетариата В. Ленин записал права фантазии на труд и работу".

Художественное предвидение Горький полуслушя называл "ошибкой" в сторону той правды, которая неизбежно осуществится. В понятие такой "ошибки" - романтического преувеличения - Горький вкладывал то же самое

оодержание, что и Энгельс в понятие "рациональная фантастика", Ленин в слова: "Надо мечтать!".

Реакционный романтизм, по мнению Горького, игнорирует действительность, сравнивает настоящее не с будущим, а с прошлым, противопоставляет "низким истинам" "нас возвышающий обман", жалеет обойтись без борьбы.

Такой романтизм - вреден.

Подытожив все сказанное Горьким о русской классической литературе, мы можем спросить, что же положительного видел Горький в русской литературе 19 века, на что он опирался в своем развитии, что он считал приемлемым для пролетарской культуры?

А положительное он видел в следующем:

1/ Русская классическая литература была сильна своим критическим реализмом, смелыми и сильными обличениями всех несправедливостей и жестокостей старого строя, произвола царского правительства, угнетения большинства меньшинством.

2/ Во-вторых, передовым русским писателям было свойственно высокое сознание гражданского долга, глубочайшее стремление неуклонно служить благу народа. Эта благороднейшая черта русской литературы обусловила ее всемирно-историческое значение как самой гуманной литературы среди других литератур.

Передовая русская литература была сильна своей открытой связью с массами, своей страстной заботой

кровных интересов народа. Эта черта русской литературы у В.И.Ленина получила высшее развитие в принципе партийности литературы.

3/ В-третьих, она была сильна воспитанием передовыми русскими писателями и публицистами чувства пламенного патриотизма, национальной гордости, героической и самоотверженной преданности отечеству.

4/ В-четвертых, русские писатели, сознавая особую роль литературы, всегда уделяли огромное внимание вопросам общения с народом, о свободе литературного развития. /Вопрос этот так или иначе отражался во всех программных документах революционного движения, начиная с декабристов./

5/ В-пятых, русская литература ценна самой постановкой проблем исторического развития России; хотя разрешить эти проблемы на той ступени развития она еще не могла. Многие вопросы, выдвинутые русской классической литературой, были разрешены много позднее, в новых исторических условиях.

Отмечая силу старого реализма, Горький ^{отмечая и слабые стороны} говорит: "Реализм " блудных детей " буржуазии... , обличая пороки общества, изображая "жизнь и приключения" личности в тисках семейных традиций, религиозных догматов, правовых норм, критический реализм не мог указать человеку выхода из плена". /М.Горький "Литературно-критические статьи", 1937 г. стр. 591/.

Главную силу старого реализма он видел в реше-

тельном отказе от всякого примирения с той действительностью, которая существовала тогда.

В очерке "О современности" он писал: "Русская литература была очень сильна своим демократизмом, своим страстным стремлением к разрешению задач социального бытия, проповедью человечности, песнями в честь свободы, целомудренным отношением к женщине, упорными поисками всеобщей, всепоглощающей правды" / "Лит.-крит. статьи", 1937 г., стр. 136 /

Позднее, в 1929 г., в статье "Молодая литература и ее задачи" он более полно сформулировал этот взгляд на одну из ценнейших сторон русской классической литературы: "Никто из них не сказал действительности утверждающе и благородное "да!". Это - величайшая заслуга великих художников. Беспощадно ярко освещая пороки жизни, недостатки людей, они воспитывали жажду лучшего, они учили..." / Статьи, Гослитиздат 1935 г., стр. 31 /

Положение изменилось, когда идеал, выстраданный многовековой историей человечества, начал осуществляться.

К началу XX века в России создалась непосредственно революционная ситуация. Рабочий класс превратился в крупнейшую политическую силу и начал заявлять о себе мощным стачечным движением. По всей стране множились социал-демократические организации. В.И. Лениным разрешалась "задача соединения марксизма с рабочим движением в России". Росло классовое самосознание пролетариата. Была создана подлинно революционная

партия.

Теперь писатель был обязан, если он хотел остаться передовым писателем, не только освещать пороки жизни, недостатки людей, но и утверждать новое, прогрессивное.

М. Горький чувствовал необходимость новых задач для русской литературы, которая следуя своим идейно-передовым традициям, должна была подняться на более высокую ступень воплощения героики народно-революционной борьбы. То новое, что увидел Горький, выражается в словах, написанных им Чехову в 1899 г.:

" Настало время нужды в героическом". В этом же году он писал: " Вокруг нас закипает жизнь, пробуждаются новые сознания, возникают новые смелые запросы, нарождается новый человек, он же читатель, пылкий и жадный до книги. Этот читатель требует ответа на коренные вопросы жизни и духа, он хочет знать, где правда, справедливость, где искать друзей, кто враг".

Горький понимал, что ответить новому читателю на эти вопросы, оставаясь на позициях критического реализма, уже нельзя. Он не вообще отрицал критический реализм, старое, а лишь те его черты, которые вступали в противоречие с новым, с логикой развития жизни.

С эпохой империализма и пролетарских революций заканчивается классический период критического реализма в русской литературе.

Если Горький ясно понимал необходимость новых задач, стоящих перед русской литературой, видел ту силу, которая

может повести борьбу за лучшее будущее, то эти новые задачи не были поняты Л. Толстым, А. Чеховым, Короленко и другими последними представителями русского критического реализма. Все они ненавидели эту сонную, полумертвую жизнь, капиталистическое насилие и самодержавный гнет. Видели они и то, что позднее Горький назвал "разрушением личности". Но они не видели силы, которая выведет Россию на здоровый путь, не понимали значения пролетариата.

Так, например, Толстой продолжал в эти годы читать свою проповедь непротivления злу насилием.

Горький выступил против "толстовства" также, как и против всех попыток идейного разоружения масс. Он продолжал традиции русского, в том числе и толстовского реализма, и в то же время в статье "Заметки о мечанстве" давал резкую оценку толстовским призывам к смирению и "самоусовершенствованию".

Критически осваивая и перерабатывая лучшие традиции русской классической литературы, М. Горький в своем творчестве опирался на опыт этих прекраснейших мастеров русского слова.

Перекликаясь, например, с Л. Толстым и Чеховым в своих художественных произведениях, Горький, с ростом сознания своей идейной и художественной самобытности, как основоположник искусства нового содержания, все чаще и решительнее вступал в творческое состязание со своими великими предшественниками и учителями. Но

величайшими мастерами русского слова, гордостью русского народа, они остались для Горького навсегда.

Восхищаясь высокой человечностью и мастерством Чехова-художника, Горький, однако, не отступал от своей основной творческой линии, которая шла в совершенно новом направлении. Как мы знаем, уже за три года до знакомства с Чеховым он пел песню "безумству храбрых", а в период их теснейшей дружбы, в то время, как Чехов мечтал о лучшей счастливой жизни через 200-300 лет, Горький предвещал революцию.

Горького не удовлетворяло изображение одних только "нудных, жмурых", чеховских личишек, неспособных ни на какой протест, придавленных русской жизнью. И он писал Чехову: "Чего Вы думаете добиться такими ударами? Воскреснет ли человек от этого?" А затем выставлял свою программу: "...Все хотят возбуждающего, яркого, такого, знаете, чтобы не было похоже на жизнь, а было выше ее, лучше, красивее. Обязательно нужно, чтобы теперешняя литература немножко начала прикрашивать жизнь, и как только она это начнет, - жизнь прикрасится, то есть люди заживут быстрее, ярче" /Журн. "Огонек" 1938 г., №6 стр.8, письмо Горького к Чехову /. Говоря о прикрашивании жизни, он замечал, что это вовсе не означает показать действительность, а лишь - показывать ее потенциальные силы, зреющие в народных массах, те силы, которые положат конец вековому рабству.

В конце 19 века -нач. 20 века Горький посвятил

этой теме много рассказов и очерков.

В аллегорическом рассказе "Разговор по душе", напечатанном в 1893 г., он развивает свой взгляд на искусство, как на орудие активного вмешательства в жизнь, а не только пассивно регистрирующего факты. С этой точки зрения задача литературы заключается в том, чтобы выразить благородные порывы человека, его стремление к героическому подвигу, и в то же время решительно осуждать все косное, мертвое, неподвижное. В рассказе "Об одном поэте", напечатанном в 1894 г., Горький развил свое требование большого и сильного искусства, переделывающего жизнь на разумных началах, организующего людей на борьбу с общественным злом. Очерк "Об одном поэте" и очерк "Читатель" по существу являются художественной программой молодого Горького. В нем нашли свое декларативное выражение новые принципы творчества. Здесь та же мысль, что и в письмах Горького к Чехову - литература должна возвышать человека, звать его на борьбу, на подвиг.

Эти высказывания Горького не являлись мелкой литературной полемикой. Это был большой исторический спор художника нового типа со старым, отжившим, во имя будущего, еще не сложившегося, но уже складывающегося.

Историческая обстановка в период появления Горького как писателя создала тот фундамент, на котором могло возникнуть новое, реалистическое искусство, на котором реализм мог соединиться с революционной ро-

мантикой.

Практический опыт революционного движения дал возможность Горькому-художнику подняться на высшую ступень, найти истоки своего героического устремления в самой жизни. По мере развертывания революционного движения, к концу 90-х - нач. 900-х г.г., Горький все с большей ясностью осознает в пролетариате общественную силу, призванную освободить человечество.

Творческую программу он почерпнул из гениальной ленинской статьи: "Партийная организация и партийная литература".

Именно Горький, как художник, первый воплотил в своем творчестве принципы большевистской партийности литературы.

Эстетические воззрения Горького сложились не сразу и не сами собой. Они представляли собой процесс постоянных и напряженных исканий. Сейчас, изучая путь Горького, можно видеть, в какой неразрывной связи находился под'ем его творчества и самый факт рождения метода социалистического реализма с усвоением ленинских идей.

Богатейшее наследие Горького досктябрьского периода имеет для нас огромное значение.

Еще более глубокое развитие литературные взгляды Горького получили после Великой Октябрьской революции. Его теоретические взгляды приобрели опору в воззрениях товарища Сталина на искусство, на задачи литературы.

FRANČU TAUTA PRETOŠANĀS KUSTĪBA

UN TĀS LITERATURA.

Franču tautas pretošanās kustība, kas veidojusies otrā pasaules kara gados, norūdījusies cīņā par Francijas atbrīvošanu no vācu okupantiem, neatlaidīgi cīnās arī šodien, lai atbrīvotu franču tautu no imperialisma jūga, cīnās par ilgstošu mieru un jaunu tautas demokrātiju. Šīs lielās nacionālās kustības organizētāja un vadītāja, tās aktīvākais kodols ir Francijas komunistiskā partija, vienīgā partija, kas ir spējīga mobilizēt tautu cīņā pret dzimtenes un miera ienaidniekiem, iekšzemes un ārējiem imperialistiem, vienīgā partija, kas ir uzticīga savai tautai un tās nacionālajām interesēm.

Ļoti ievērojama vieta Pretošanās kustībā ir progresīvajiem franču rakstniekiem ar rakstniekiem - komunistiem priekšgalā, kas ar savu varonību un literāro darbību nopelnījuši franču tautas un visas progresīvās cilvēces atzinību.

Progresīvā franču literatūra izaugusi padomju dzīves un literatūras dziļā ietekmē. Šīs ietekmes saknes sniedzas jau divdesmitajos gados, kad lielo padomju literatūras pamatlicēju, Maksima Gorkija un Vladimira Majakovska balsis, skanot tālu pāri Padomju Savienības robežām, sasniedza progresīvo franču rakstnieku sirdis un prātus. Nav iespējams saprast progresīvās franču literatūras attīstības ceļu, neveltījot vislielāko uzmanību padomju dzīves un literatūras ietekmei, kas deva progresīvo franču rakstnieku radošajai darbībai jēgu un saturu, saistot to ar tautas cīņu un tās interesēm. Šīs attīstības ceļš ir grūts un sarežģīts, jo buržuaziskās dzīves un audzināšanas ietekmē progresīvie franču rakstnieki bija pieņēmuši daudz vecu, sapelējušu uzskatu un aizspriedumu, ko vajadzēja pārvērtēt un atmet kā nederīgus un kaitīgus. Pietiek, ja minēsim Romēnu Rolānu, ko

loti dziļi ietekmējis Maksims Gorkijs, bet kas tomēr līdz pat mūža beigām nespēja konsekventi atteikties no vecās buržuāziskās pasaules un pilnīgi pievērsties jaunajai, socialistiskajai.

Citāda ir franču dzejnieka Luija Aragona attīstības gaita, kurš agrāk bija viens no ievērojamākajiem sirrēālisma pārstāvjiem. Sastapšanās ar Majakovski izmainīja visu viņa dzīvi. Aragons par to izsakās: "Dzejniekam, kas pratis nokļūt revolucionārā vilņa virsotnē, šim dzejniekam vajadzēja kļūt par saiti starp mani un pasauli. Daži filosofi mūcīja mani to noliegt. Dzejnieks Vladimīrē Majakovskis mūcīja man, ka jāpievēršas miljoniem cilvēku, tiem, kas grib pārveidot pasauli. "Šie vārdi teikti 1935. g. Amerikas rakstnieku kongresā. Tā paša gada jūnijā kultūras aizsardzībai veltītajā starptautiskajā rakstnieku kongresā Luijs Aragons dedzīgi izsauca: "Es prasū atgriezties pie realitātes; tāda ir Majakovska mūcība, kam visa dzeja izaug no reālajiem revolūcijas apstākļiem... Mums nav jāslēpj," beidz Aragons savu runu, "mēs ar prieku pieņemam padomju literatūras lozungu - socialistisko rēālismu."

Šie Aragona vārdi izteica laikmeta aktuālāko prasību. Cīņā par kultūras aizsardzību, pret asiņaino fasismu "jauno kārtību" progresīvie rakstnieki varēja balstīties tikai uz darba ļaužu masām un uz Padomju Savienības lielo cīņas un celtniecības pieredzi. Padomju literatūra un tās pamatlicēji Maksims Gorkijs un Vladimīrē Majakovskis atklāja progresīvajiem franču rakstniekiem t a u t u, šo avotu, kur vēlāk, okupācijas gados, franču rakstnieki patrioti smēla spēkus, ledvesmu un bezgala bagātus tēlus.

Jau trīsdesmitie gadi mums sniedz plašu un uzskatāmu vielu par progresīvās franču literatūras pāreju uz jaunā pozīcijā, tuvojoties tautai un izvirzot pirmajā plāksnē revolucionārās cīņas tematiku. Minēsim Romēna Rolāna romānus "Kādas pasaules

nāve" (La mort d'un monde, 1932.) un "Dzemdības" (L'enfantement, 1933.), ar kuriem Rolāns beidz savu romānu ciklu "Apburtā dvēsele". Pēdējos romānos Rolāns atsakās no abstraktā humānisma viedokļa un tēlo jaunu varoni, īstu humānistu - revolucionāru. Rolāns atzīst par humānisma idejas pamatu cilvēka aktīvu revolucionāru darbību, politisko preksi. Šeit jūtama dziļa Maksima Gorkija ietekme. Rolāna tēlotais varonis Marks Rivjērs gan nāk no buržuāzijas (Rolāns vēl neatrod varoni darba ļaužu vidū), bet viņš cieši saista savu likteni ar darba ļaužu revolucionāro cīņu un ziedo tai savu dzīvību.

Blakus Romānam Rolānam stāv lielais franču reālists Rožē Martēns di Gārs ar savu romānu "Tibo ģimene". No šaurā Tibo ģimenes loka rakstnieks pievēršas plašajai politiski sabiedriskajai dzīvei, tēlojot to romāna pēdējās grāmatās "1914. gada vasara" (L'été 1914, 1936.) un "Epilogs" (Epilogue, 1939.). Ar lielu reālistisku spēku di Gārs šē attēlo kapitalistiskās pasaules milzīgās pretības un atmasko imperiālistu kara kurinātāju politiku un II Internacionāles lideru oportunismu. Arī šē pirmajā plēksnē ir problēma par inteliģences attiecību pret revolūciju.

Tas pats temats ir Žana Kasū vēsturiskajam romānam "Parīzes asiņainās dienas" (Les massacres de Paris, 1935.). Romāna centrālais tēls Teodors Kišs ne tikai atsakās no savas šķiras - buržuāzijas, bet arī cieši saista savu likteni ar tautas likteni un varonīgi cīnās komunāru pirmajās rindās.

Arī Luija Aragona romānos "Bazeles zvani" (Les cloches de Bâles, 1934.) un "Bēgātie rajoni" (Les beaux quartiers, 1936.) tēlota progresīvās inteliģences tuvošanās revolucionārai kustībai.

Pirmais franču rakstnieks, kas jau trīsdesmitajos gados nostājās uz sociālistiskē reālista ceļa, bija revolucionārās literatūras klasiķis Anrī Barbiss. Anrī Barbiss ar savu paša piemēru pilnīgi atrisināja jautājumu par inteliģences attiecību

pret revolūciju. Kvēls cīnītājs, Anrī Barbiss cieši saistīja savu dzīvi ar revolūciju. Savas literārās darbības virsotni viņš sasniedza grāmatā par Staļinu, kas publicēta Francijā īsi pirms Barbisa nāves (1935.g.). Padomju tautas un visu zemju darba ļaužu lielā vadoņa tēls ir bezgala patiens un cēls, jo tas sevi ietver proletāriāta revolucionārās cīņas gribu un socialistiskās ceļniecības milzīgo sparū.

Runājot par nākotni, Anrī Barbiss raksta: "Ja izraisīsies karš, Padomju Sociālistisko Republiku Savienība aizstāvēsies, tā aizstāvēs sevi un visas cilvēces nākotni..." Anrī Barbiss ir pārliecināts, ka Staļina vadība nodrošina uzvaru.

Runājot par Anrī Barbisa nosīmi, Romēns Rolāns teica: "Lielais mākslinieks Anrī Barbiss pašizliedzīgi atdeva visu sevi un savu mākslu tautas lietai. Neviens no mīetumu rakstniekiem nav devis tādu piemēru."

Franču tautas Pretošanās kustība atklāja jaunu laikmetu progresīvajā franču literatūrā. Cīņā par Francijas nākotni, par tās atbrīvošanu no imperialisma jūga un iztīrīšanu no vācu okupantiem un nodevējiem progresīvie rakstnieki gāja kopsolī ar savu darba tautu, turpinot epopeju, ko iesāka Anrī Barbiss. Labāko franču tautas dēlu skaitā, kas ziedojuši dzīvību dzimtenei labā, bija laikraksta "Humanitè" redaktors Gabriels Perī, laikraksta "Lettres Françaises" dibinātājs rakstnieks Žaks Dekūrs, kritiķis Benžamens Kremjē, rakstnieks Valentins Feldmans un daudzi citi.

Daudzi franču rakstnieki jau okupācijas sākumā aktīvi iekļāvās Pretošanās kustībā, kuru organizēja un vadīja Francijas komunistiskā partija. Tā, piemēram, rakstnieki - komunisti Žaks Dekūrs, Žoržs Konjo un Žans Lafits aktīvi darbojās Parīzē kā Pretošanās kustības organizatori un nelegālās preses redaktori. Rakstnieki Žans Kasū, Klods Avlins un Marsels Abrams, jau sākot ar 1940.gada septembri, izdeva nelegālu biļetenu "Pretošanās"

(Resistance). Pazīstamais franču dzejnieks Luijs Aragons, dzīvo-
 dāms Francijas dienvidos, pulcēja ap sevi progresīvos rakstniekus
 un dzejniekus. Pretošanās kustībai pievienojās apdāvinātais fran-
 ču dzejnieks Pols Eliārs, kas atteicās no saviem sirreālistiska-
 jiem principiem un iekļāvās revolucionārās kustības literatūrā,
 kā arī katolicisma dzejnieki Pjers Emanuels un Luijs Māsons, kas
 tāpat kā Eliārs iestājās komunistiskajā partijā. Pretošanās kus-
 tībai pievienojās visi tie rakstnieki un dzejnieki, kas mīlēja
 Franciju un vēlējās, lai tā pastāvētu arī turpmāk. Cīņa par
 Francijas nākotni apvienoja rakstniekus patriotus, kuriem bija
 dažādi usskati un viedokļi, bet kuru kopīgais mērķis bija Franci-
 jas atbrīvošana un atdzimšana.

Franču tautas nodevēju pusē nostājās tie, kas jau trīsdesmi-
 tajos gados atbalstīja Minchenes politiku un vācu fašistu virs-
 kundzības plānus. Luijs Ferdinands Selins, Žans Žiono, Driē de
 la Rošels, Anrī de Monterlāns, Pols Morāns un citi aktīvi palī-
 dzēja franču lielburžuāzijai nodot Franciju vācu fašistu rokās.
 Šie bendes literatūrē jūsmīgi apsveica fašistu asiņaino izrēķi-
 nāšanos ar franču tautu un tās labākajiem dēliem - komunistiem.
 Tūkstošiem cilvēku dzīvību bija pēc asinskārā deģenerata Selina
 domām tikai "Sīki nāciņi grautiņiem" - tāds virsraksts ir viņa
 okupācijas laikā izdotajai grāmatai, kas ir īsts kauna traips
 un paliek ārpus literatūras. Minchenes politikas paudējs Žans
 Žiono mēģināja pārliecināt franču tautu, ka "dzīvs glāvēulis ir
 labāks par mirušu varoni" - tāpat pēc viņa domām nav jāpretojas
 okupācijai, bet, tāpat kā to dara Žiono, jālien viņu priekšā uz
 vēdera.

Neapstāsīties pie Driē de la Rošela, Anrī de Monterlāna,
 Pola Morāna un līdzīgu nodevēju darbības raksturojuma. Viņi
 nekā jauna neatklāja. Diplomātiskāk, bet tādēļ ne mazāk nodevīgi
 rīkojās Andrē Žids, Žans Pols Sartrs, Andrē Bretons, Žils Romens
 u.c. Formāli viņi gan nebija saistīti ar vācu fašistiem, bet

faktiski viņi kaitēja tautas interesēm ne mazāk, ja ne vairāk, kā atklātie nodevēji.

Savā "Dienas grāmatā" 1939.- 1942.g.(publicēta 1943.g.) Andrē Žids ciniski pīrgājas par franču tautas tragediju, visādi apmētējot to dubļiem. Savus tautai naidīgos uzskatus Andrē Žids izsaka kā gara-stāvokļa ietekmē spontāni radušās impresijas, līdz ar to atteikdamies no jebkuras atbildības.

Šis Andrē Žida dekadentiskais "Dienas grāmatas" pagēmiens ir ļabi pazīstams un nevarēja spēt būt īstus patriotus. Ja viņš 1941.gada 12.janvarī rakstīja: "Es nemīlu cilvēku; es mīlu to, kas viņu apriņ," - tas nebija vis brīža gara-stāvokļa produkts, bet ļabi pārdomāts izteiciens, lai aizstāvētu fašistu masu slepkavības. Andrē Žids jau sen nīst tautu. Rakstot savu "Dienas grāmatu", viņš grib ideoloģiski pamatot un attaisnot imperia-listu zvērisko darba ļaunū spiešanu un izsūkšanu. Šo noziedzīgo darbību andrē Žids turpina arī šodien kā Amerikas impe-rialistu agents.

Tādu pašu naidu pret tautu un progresu jūt arī Žans Pols Sarts, kura lugas izrādīja okupētajā Parīzē. Sarts - tā sau-camā eksistenciālisma ideologs - noliedz jebkuru morālu atbil-dību cilvēka rīcībā. Pēc viņa domām starp nodevēju un varoni nav nekādas starpības. Saprôtams, ka viņa lugas pilnīgi pieņema-mas kā vācu fašistiem okupācijas gados, tā arī amerikāņu imperia-listiem šodien.

Andrē Bretons un Žils Romēns okupācijas gados bija Amerikā amerikāņu imperia-listu dienestā un ļau tad gatavoja ideoloģiskos pasatus jaunam karam pret Padomju Savienību un demokratiskajiem spēkiem Francijā. 1942.gada novembrī, kad Padomju Armija varonī-gi cīnījās pie Staļingradas visas cilvēces nākotnes labā, noziedz-nieks Andrē Bretons formulēja savas jaunās reakcionārās skolas principus: 1) nepieskaroties masām; 2) pārli ciniēt cilvēku, ka viņš n a v dabas saimnieks; 3) ejiet garām Staļingradas drupām

Tātad pēc Andrē Bretona domām padomju cilvēku un franču patriotu asinis bija izlietas tādēļ, lai iznīcinātu Amerikas konkurenti Vāciju un ļautu Amerikai ieņemt tās vietu tieksmē pēc pasaules virskundzības? Andrē Bretons stipri maldījās. Kas attiecas uz franču tautu, tad tā jau ne vienu reizi vien pierādījusi, ka taisnība ir nevis nodevējiem, bet gan franču patriotiem, kas pašizliedzīgi cīnījās un cīnās par Francijas nākotni, kurā bez šaubām piederēs franču tautai un visai progresīvajai cilvēcei.

Franču Pretošanās kustība spilgti parādīja, ka tautas gribu un centienus izsaka nevis dažādi Selīni, Žionā, Sartri un Bretoni, bet gan Luijs Aragons, Pols Eliārs, Andrē Šansons, Žans Lafits, Žans Kasū un daudzi citi progresīvie rakstnieki un dzejnieki. Viņu radošajai darbībai mēs tagad arī veltīsim savu uzmanību.

Luijs Aragons, būdams cieši saistīts ar tautu un komunistisko partiju un nesatricināmi ticēdams Francijas nākotnei, apvienoja ap sevi visus progresīvos franču rakstniekus. Aragona dzeja tik spilgti attēlo franču tautas bēdas un sāpes, naidu un cerības, ka pēc tās var pilnīgi noteikt Pretošanās kustības vēsturiskās attīstības atsevišķos posmus. Okupācijas gados Aragons sarakstījis vairākus dzejoļu krājumus: "Nazis sirdī" (Le Crève-Coeur, 1941.), "Elzas acis" (Les Yeux d'Elsa, 1942.), "Svešā zemē, manā pašā zemē" (En strange pays, dans mon pays lui-même, 1943.), "Panoptikums" (Le Musée Crevin, 1943.), "Francijas rītausma" (La Diana Française, 1944.).

1940.gada dzejoļi sakopoti krājumā "Nazis sirdī" (Le Crève-Coeur). Še ar lielu rūgtumu un sašutumu Aragons tēlo Franciju kapitulācijas dienās, Franciju, ko "mieruīļi", t.i., Minchenes politikas iniciātori nodeva vācu fašistu rokās. Dzejoļi "Gerīgi un rozes" (Les Lilas et les Roses), "Lielo šausmu audums" (Tapisserie de la grande Peur) un "Tautas ciešanu sāpīgi monotonā dziesma jaunā barbarisma laikā" (Complainte pour l'orque de la nouvelle barbarie) sarakstīti 1940.gada

jūlijā un augustā. Še Aragons tēlo Francijas tragedijas šausmu pilnās ainas. Ziedošu dārzu fonā - sakāve, panika, armija, atstāta bez vadības un ieročiem, bērnu vaimanas, piesaģušo izmēsums. Desmit miljoni iedzīvotāju, bēgot no ienaidnieka, pārpludināja šais šausmīgajās dienās Francijas ceļus. Viņu starpā bija arī Aragons ar savu karaspēka daļu. Viss pārdzīvotais bija tik neticami smags trieciens, tā nesaskaņa ar skaistajiem cerīpiem un rozēm, ar ziedošo pavasari tik liela, ka Aragons to salīdzina ar Valpurgu nakti, kur mežonīgā dejā riņķo bars plēsīgu putnu, ienaidnieka lidmašīnu. Francijas ceļi ir sājju ceļi, kur briesmas, sāpes, izmisums un naida savijas vienā kopīgā motivā.

Atdoģami Franciju vācu fasistu rokās, nodevēji gribēja atbrūpot tautu un atņemt tai jebkuru aizstāvēšanās iespēju. Dzejoļi "Tautas ciešanu sājīgi monotona dziesma jaunā barbarisma laikā" Aragons raksta:

"Mēs šeit atnācām, atnācām te

Bez cerībām, ieročiem, žēlām.

Gribējām aiziet, bet nelaime -

Bez cerībām, ieročiem žēlām.

Miermīļi rūpējās arī te.

Lai mums policija nāktu uz pēdām..."

Tālāk, dzejoļu krājumos "Elzas acis" un "Svešā zemē", manā pašā zemē" Aragona personīgās mīlestības jūtas, atmiņas un cerības ir cieši saistītas ar viņa dārgās dzimtenes likteni. "Tā, kas skaitāka par asarām," tā ir dzimtene, šodien nelaimīga un pazemota, tomēr neuzvarēta un neuzvarama. Viņas dēli jau gatavojas cīņai.

Ar dziļu izjūtu dzejnieks runā par savu mīloto pilsētu Parīzi, kas tieši tad bija Parīze, kad tās ielās tauta cēla barikādes. Šodien tur klīst vilku bari, uz Parīzes brūgakmeņiem nenozūst tās nomocīto dēlu asinis, un Sēnas upe aizjā noslīkušo ķermeņus. Parīze drūmi vēro ienaidnieku, bet tās priekšpilsētas

Jau gatavo izšķirēju kauju.

Aragona dzeja ir cieši saistīta ar dzimtenes slaveno vēsturi. Labākās franču tradīcijas gūst viņā jaunu spēku. Bieži Aragons pievēršas Francijas vēsturiskajiem varoņiem: Rolandam, Žannai d'Ark, Baram vai Kleberam, kuros dzejnieks redz franču tautas dzīvo revolucionāro spēku, ko nekādi ienaidniekā nespēj iznīcināt.

1941.g.22.jūnijā, kad fašistiskā Vācija nodevīgi uzbruka Padomju Savienībai, franču patriotu cerības un domas bija vērstas uz šo zemi, kas vienīgā grāva un spēja sagraut fašistisko kara mašīnu. Padomju tautas varonīgā cīņa iedvēsmoja franču tautu, parādīja tai, ka tā nav viena cīņā pret okupantiem.

Viens no populārākajiem Aragona dzejoļiem ir "Radio-Maskava", publicēts 1941.gada augustā. Dzejnieks to beidz ar dedzīgu aicinājumu:

"Līdz Valmī (1) ausmai vēl brīdis mums jāiztur mazs.
Plecus atlieciet! Nokratiet gurduma svaru!
Skaidru priekos un bēdās sev paturiet garu.
Ņemiet par priekšzīmi Krievijas vīrišķo sparū.
Dzirdi, Francija, ziemeļi lai aasmens tavu ass!"

Cīņā par Francijas atbrīvošanu un atdzimšanu Aragons dedzīgi vērsās pret tiem, kas vainīgi Francijas bēdās. Dzejoļu krājums "Panoptikums" satiriski atmasko imperiālistu kalpus: Lavalu, Petēnu, Konāru un līdzīgus nodevējus. Šie rēgi trīs aiz bailēm, jo austrumos jau iedegas rītausma, un drīz pienāks brīdis, kad viņiem būs jāstājas tautas priekšā.

Aragons atmasko arī visus tos, kas, slēpdamies aiz "tīrās mākslas" izkārtņnes, tirgojas ar franču tautas nākotni. Viņš jau okupācijas gados saprata, ka estets Andrē Žids, sirreālists Andrē Bretons un citi dekadenti cenšas aizsprostot progresīvajām idejām ceļu uz tautu, lai to vieglāk varētu pakļaut anglo-sakšu impe-

(1) 1792.g.20.septembrī pie Valmī notika slavenā kauja, kur franču revolucionārā armija sakāva prūšu interventus.

riālismam, ja vācu imperiālismu sakaus.

1943. un 1944.g. Aragons sacerēja savus spēcīgākos dzejoļus, kas sakopoti krājumā "Francijas rītausma". Šie dzejoļi spilgti atspoguļo Pretošanās kustības cīņas sparū, ko iedvēsmoja Padomju Armijas lielās uzvaras. Šai krājumā it sevišķi jūtama Vladimira Majakovska dzejas ietekme. Aragona dzejoļi mobilizē tautu, aicina sacelties un pašu rokām atbrīvot dzimteni no ienaidnieka.

"Francijas rītausmas preludijā" Aragons raksta:

Pārāk ilgi mēs cietuši bēdas,
Projām bailes un stingumu mest,
Rīta ausmu kā karogu plest!
Droši izejiet vilkaču pēdās
Savos ceļos un mājvietās dzēst.

Brāļiem atveriet cietumu vārtus,
Pulkos stājiet, kas atmaksu pauž!
Brīvie strēlnieki, solis jums straujš!
Lai jūs, liesmu un ienaida skartus,
Vētraī līdzīgus brāžamies jauž!

Bargās atriebes agunīs kaistot,
Esi droša un svaiga kā vējā,
Vecos putekļus projām kas mēž, -
Tautas dvēsele, atplauksti, skaistā,
Tautas stipruma atvēziens spējš!

Kur mums ieroči? - Gūsim sev cīpā!
Atņemta naidniekam vienmēr tos ļauts.
To pie velna, kas glēvuma skauts!
Diezgan asins un asaru liņā -
Katra diena mūs sacelties sauc!" (1)

(1) atdzejojis A. Balodis

"Francijas rītausmas" dzejoļi, iespiesti nelegālās avīzēs un skrejlapēs, kļuva populāri visās Francijas malās. Tos dziedāja partizani un strēlnieki, strādnieki un zemnieki, studenti un skolnieki. Ne velti daudziem dzejoļiem ir šādi nosaukumi:

"Brīvā strēlnieka dziesma", "Dziesma par Strāsburgas universitāti", "Dziesma par 40 tūkstošiem" utt. Pēdējā Aragons apdzejo Marsēlas iedzīvotāju varonīgo cīņu pret okupantiem.

Dzejoļu krājumā "Francijas rītausma" Aragons rādījis arī franču tautas varoņa Gabriēla Perī nemirstīgo tēlu. Gabriēls Perī bija viens no vispopulārākajiem Francijas komunistiskās partijas vadītājiem un tās centrālā organa "Humanité" redaktoriem. Viņš dzīvi viņš apzinīgi ziedoja cīņai par jaunu, socialistisku Franciju. Okupācijas sākumā kāds nelietis viņu nodeva Gestapo rokās. Viņu zvēriski spīdzināja. Savas dzīves pēdējos mirkļos Gabriēls Perī rakstīja: "Lai mani draugi zina, ka esmu palicis uzticīgs tam ideālam, ko cienīju visu mūžu. Lai mani tautas brāļi zina: es mirstu, lai dzīvotu Francija. Pēdējo reizi griešos pie savas sirdsapziņas. Es nevaru sev neko pārnest. Es vēlētos, lai jūs to pazīpotu visiem. Ja man vajadzētu sākt no jauna, es ietu to pašu ceļu. Naktī es ilgā domāju par sava dārgā drauga Pola Vaijan-Kutirjē patiesajiem vārdiem. Viņš teica, ka komunisms ir pasaules rītausma un ka komunisms gatavo ziedošo nākotni. Un nu es miršu, lai tuvinātu šo ziedošo nākotni. Tādēļ, ka mans skolotājs bijis Marsēls Kašens (1), es nesatricināts raugos nāvei acīs. ~~O~~rdievu, lai dzīvo Francija!"

1941.g.15.decembrī Gabriēlu Perī nošāva Mon-Valerjēnā, bet viņa varonīgais tēls palika dzīvs tautas atmiņā. Labākie franču dzejnieki veltīja viņam savus dzejoļus, un franču tautā radās par viņu lēģenda.

Dzejoļī "Lēģenda par Gabriēlu Perī" Aragons izmantojis tautas

(1) Francijas komunistiskās partijas CK politbiroja loceklis un laikraksta "Humanite" atbildīgais redaktors.

nostāstu par to, ka Ivrī kapsētā kāds katru nakti noliek zilās hortenzijas uz Gabriela Perī kapa. Fašisti gan kā dienu, tā nakti apsargāja kapsētu un neļāva nevienam tuvoties, jo arī kapā Gabriels Perī paliek bīstams ienaidnieks franču tautas apspiedējiem. Bet hortenzijas kā leģendas zilās acis mūžam zied uz viņa kapa, un viņa tēls ir nemirstīgs tautas atmiņā. Dzejolis beidzas ar vārdiem:

"Šai vecā kapsētā Ivrī,
 Kur miglā aplāj kapu baismu,
 Ar visu franču asins kaismu
 Mums dzīvo Gabriels Perī."

Aragona "Balade par cilvēku, kas spīdzināts dzied" - viens no labākajiem pieminekļiem, ko franču tauta uzcēlusi savam uzticīgajam dēlam varonim Gabrielam Perī.

Krājums "Francijas rītausma" beidzas ar dzejoli "Dzejnieks saka partijai". Šai dzejolī Luijs Aragons izsaka dziļu pateicību komunistiskajai partijai, kuras modrā vadība un varonīgais piemērs devis dzejniekam "acis un atmiņu jaunu". Tumšajās un izmisuma pilnajās kapitulācijas dienās komunistiskā partija atklāja Aragona mākslai milzīgu darbības lauku, kas aptver franču tautas varonīgo pagātņi, cīņas un varoņdarbu pilno tagadni un skaisto, brīvo nākotni.

Okupācijas gados Luijs Aragons sacerējis arī darbus prozā. Vispirms minēsim viņa dedzīgos pamfletus "Mocekļi" (Les Martyrs, 1942.) un "Noziegums pret garu" (Le Crime contre l'esprit, 1943.). Šos pamfletus tūlīt pēc iespiešanas publicēja visā Francijā un arī ārzemēs, atklājot fašistu asiņaino izrēķināšanos ar franču patriotiem.

Par to, kā iegūti materiāli šiem pamfletiem, Aragons raksta: "Žans atveda man kaudzi dokumentu, kuros nebija viegli orientēties. Četras līdz piecas reizes atkārtojās viens un tas pats

drausmīgsis stāsts: aculiecinieku ziņojumi par ķīlnieku nošaušanu Šatobriānas pilsētā 1941.gada oktobrī... Klāt pielikta lakoniska zīmīte: "Izveido no tā pieminekli." Šie vārdi bija domāti man. Pevēle. Es pazinu Frederika rokrakstu... Tas, kurā vadīja visus mūsu ļaudis... Kura vārdu neizpauđa pat visbriesmīgākajā spīdzināšanā. Frederiks * Žaks Diklovv. Izveido no tā pieminekli... Tādi ir komunisti. Tur, Šatobriānā, vāciešā un policistu apsargātājā koncentrācijas nometnē, viņi nešaubījās, ka viņu piezīmes, viņu pēdējie vārdi, ja tikai viņi paspēs tos uzrakstīt, nokļūs mūsu rokās, tika izlietoti, pārvērtāsies varonē aicinājumā... Pašā ellē viņi nezaudēja ticību šo vārdu spēkam, kas uzrakstīti nāves ēnā, mirstot tās patiesības vārdā, kas satrieks fašismu."

Starp citiem Aragona prozas darbiem minēsim vēl okupācijas gados uzrakstītos stāstus "Franču diženums un pagrimšana", romānu "Aurelien", pirms kara iesāktā romānu cikla turpinājumu, un 1946.gadā izdoto krājumu "Cilvēks - komunists" (L'Homme-Communiste). Pēdējā grāmata mums sevišķi nozīmīga, jo te Aragonš tēlo jaunu, īstu tautas varoni - cilvēku komunistu. Tas ir, bez šaubām, vissvarīgākais moments šīs dienas franču literatūrā. Jaunā varoņa, cilvēka - komunistā tēls šodien jau pilnīgi iegājis labāko franču rakstnieku darbos.

"Šis cilvēks - komunists," raksta Aragonš, "nav vis tukša abstrakcija, bet reāla būte, kas izāugusi dzīvē uz mūsu tautas bagātās, asinīm slācītās zemes. Cilvēks - komunists, tas nav gara produkts. Viņš pastāv, un nekas nespēj viņu apturēt dzīves pārveidošanā..."

Kādi ir šie cilvēki - komunisti? Minēsim vairākus no viņiem: Šarls Debaržs, ogļračis, kas 1941.gada pavasarī organizēja 100 tūkstoš ogļraču streiku Nor un Pa-de-Kalē departamentos okupētajā zonā. Streiks ilga trīs nedēļas, neievērojot fašistu zvēriskās represijas. Šarls Debaržs bija arī viens no pirmajiem

partizānu kustības organizētājiem un vadītājiem.

Studenti Benešals, Pirono, Pjers Dē, 17 gadus vecais Gījs Mokē un 19 gadus vecais Lalē, un daudzi citi jaunieši, kas atdeva savas dzīvības dzimtenei, vīrišķīgi izturēdami spīdzināšanu un nāves spriedumu.

Izcilie zinātnieki profesori - Francijas Radija institūta direktors Fernānds Holveks, miris spīdzināšanas laikā. Viņa rokas un kājas bija pārņēmušas. Fizikāis Žaks Solomons, kas ieslodzījumā lasīja kameras biedriem lekcijas par atomu enerģiju un tās izlietošanu cilvēces labā. Literatūras pētnieks rakstnieks Žaks Dekūrs, kura pēdējie vārdi bijuši veltīti franču jaunatnei. Profesors Žoržs Policers, marksisma leņinisma mācības pautējs Francijā, viens no Francijas komunistiskās partijas vadītājiem.

Šo īsto cilvēku - komunistu skaits ir simtiem tūkstoši. Pieliek, ja minēsim, ka okupācijas gados par Francijas brīvību pašizliedzīgi atdeva savas dzīvības septiņdesmit pieci tūkstoši komunistu.

Grāmatu "Cilvēks - komunist" Aragons beidza ar lielā Morisa Torēza tēlu, kas ietver sevī visu, kas Francijā ir cēls, paties un neuzvarams.

Pabeidzot Luija Aragona literārās darbības apskatu, mēs varam droši secināt, ka Aragons, cīnoties ar sirreālisma paliekām savā daiļradē un tās pārvarot, atrodas uz sociālistiskā reālisma ceļa, kur viņu ievirzījusi varonīgā cīņas pieredze un padomju literatūras dziļā ietekme.

Francijas Komunistiskās partijas 16. kongresā 1945. gadā partijas sekretars Moriss Torezs augstu novērtēja Luija Aragona nopelnus cīņā par Francijas atbrīvošanu, nosaucot viņu par "dzimtenes dzejnieku".

Ļoti populārs Pretošanās kustības laikā bija un ir arī šodien apdāvinātais franču dzejnieks Pols Eliārs. Kā jau sākumā atzīmēts, Pols Eliārs, pārrāvis saites ar sirreālismu, pievieno-

Jās Pretošanās kustībai un tās literatūrai. Līdz ar to no viņa dzejas pilnīgi pazuda vientulības un dzīves bezjēdzības motīvi. Franču tautā un komunistiskajā partijā Eliārs atrada varenu atbalstu un savas turpmākās darbības jēgu un saturu.

Viņš saka: "Iestājos komunistiskajā partijā 1942.gada pavasarī. Un tādēļ, ka tā ir Francijas partija, es uz visiem laikiem saistīju ar to savus spēkus un dzīvi. Es gribēju būt ar tiem dzimtenes cilvēkiem, kas iet uz priekšu, uz brīvība, mieru, laimi, uz īstu dzīvi."

Okupācijas gados Eliārs sacerējis vairākus dzejoļu krājumus: "Dzeja un patiesība" (Poésie et Vérité, 1942.), "Uz satikšanos ar vāciešiem" (Au Rendez-vous Allemand, 1943.) un citi.

Eliārs reālistiskā dzeja ir emocionāli bagāta un tautai saprotama. Vienkāršiem vārdiem Eliārs te rā dziļi pārlicinošus, patiešus tēlus. Viens no labākajiem Eliāra dzejoļiem ir "Brīvība." Šis vārds viņu iedvesmo, viņš to visur raksta un redz: drauga pierē, rokas spiedienā, skolēnu burtnīcā. Vārds "brīvība" dod jaunu jēgu dzejnieka dzīvei. Šo savu dēdzīgo vārdu Eliārs veltī tautas apbrūpošanai.

Dzejoļē "Vīrišķība" Eliārs izsaucas: "Parīze, nesauc palīgā, tu pati atbrīvosies no netīrumiem un noguruma! Labākie no mūsu brāļiem tev ir ziedojuši savu dzīvību, un viņi saņinis/atrada ceļu uz mūsu sirdīm: un, ja dzīvi palikušie saprata, ja viņi ir spējīgi kaut ko saprast, viņi sacelsies!"

Eliārs sauc tautu uz sacelšanos pret vācu okupantiem un no-devējiem, jo viņš saprot, ka tas ir vienīgais ceļš brīvības iekarošanai.

Eliārs saprata, ka īstais humānisms prasa nepiedot ienaidniekiem. Dzejoļē "Grēku piedošanas pārdevēji" (Les Vendeurs d'indulgence) viņš saka:

"Nav dārgāka dārgakmeņa
Kā griba atriebt to, kas nav vainīgs,

Nav nekad tik žilbinošas debesis
 Kā tagā rītā, kad nodevēji mirst.
 Nebūs virs zemes glābšanās,
 Kamēr vien var piedot bēdēm..."

Eliārs aktīvi darbojās, lai iesaistītu progresīvos rakstniekus Pretošanās kustībā. Viņa redakcijā 1943. gada iznāca pazīstamais dzejoļu krājums "Dzejnieka gods", kas liecina par to, ka progresīvie dzejnieki par savu godu uzskata dzimtenes, Francijas godu.

Tikpat pazīstams ir arī Pretošanās kustības rakstnieks Žans Kasū. Jau minēju, ka Žans Kasū sadarbībā ar Klodu Avliņu un Marselu Abramū izdeva nelegālu biļetenu "Pretošanās" (Resistance). Pēc ilgākas darbošanās Pretošanās kustībā Žanu Kasū apcietināja. Cietumā viņš sacerēja 33 sonetus, pie kura viņam nebija iespējams pierakstīt ne vārda. Tomēr fašisti nevarēja noliegt dzejniekam saglabāt sonetus atmiņā. 1944. gadā tos publicēja. Šie soneti liecina, ka Žans Kasū arī drausmīgajos ieslodzījuma apstākļos nebija zaudējis ticību Francijas nākotnei. Šī Kasū uzticība partijai un tautai palīdzēja viņam pārvarēt tumsu un sacerēt pārlicības pilnus, emocionālus dzejoļus.

Ž. Kasū XXXIII sonets.

Kāds ir tavs vārds? - Izturība. - Kurp ej tu? - Es nāku
 no tevis paša un atgriešos pie tevis. - Pacel
 šo šķidrautu no savas sejas, lai, mazākais, es zinātu,
 vai līdzinies tu manu sapņu mūsai.
 - Vēl nav tam laiks. - Tad nav man varas
 pār tevi? - Klusu. Tik zini, ka esmu tava gūstekne
 un ka ik sitiens, ko tavs liktenis cieš,
 dod jaunu vaibstu manam apslēptajam daļumam.
 Kad izveidota būs šī uzticīgā seja,
 tev sirds tur varēs lasīt
 gan piepildītās vēlēsšanās, gan sāpes pārcietās.

Ir īsas tavas mīlestības. Tik cerētas, jau mirušas.

Bet tavas mīlestības tās. Un savu nāvi tu līdz sev nes,

Tā visa tevī. Pretojies, un būsi glābts.

No okupācijas gados sarakstītajiem daiļdarbiem apskatīsim vēl Andrē Šamsona krājumu: "Brīnumu aka" (Le puits de miracles), Kloda Avlina tēlojumu "Nāves laiks" (Le temps mort) un Pjera Bo tēlojumu "Haute Fourche" mājas saimniece (La haute Fourche), kas izdoti 1945.g.

Andrē Šamsona krājums "Brīnumu aka" ir savstarpēji organiski saistītu noveļu cikls, kur rakstnieka stāsta par saviem novērojumiem un piedzīvojumiem kādā tā saucamās "brīvās" zonas pilsētā. Noveles aptver 1941. un 1942. gadu.

Rakstnieks, stāstīdams par šīs pilsētas dzīvi smagajos "bēdu gados", saista to ar visas Francijas dzīvi. Viņš tēlo divas Francijas: nodevēju, buržuāzijas Franciju no vienas puses, apspiesto, darba ļaužu Franciju no otras.

Visi šie buržuāzijas pārstāvji, par ko runā rakstnieks, šie Bokāra, Turīna, Delpu un Bonāra kungi, kas pārdod Franciju fašistiem vairumā un mazumā, visi šieniecīgo jūtu cilvēki izveido īpašu "pasugu". Viņiem ir sveši vārdi: "dzimtene", "gods", "brīvība". Viņi zina tikai "es, es, es, ,,man, man, man..." "Nevis Francija, bet "es", nevis tautai, bet "man".

Ar lielu satirisku spēku Šamsons tēlo šo nodevēju parazitisko dzīvi. Sākot ar pilsētas saimniekiem kapitalistiem un beidzot ar to rokas pušiem bendēm, viņi visu, pat Francijas sagrāvi un kaunu, prot izmantot savā labā.

Šai degenerētajai šķirai rakstnieks pretstata tautu, strādniekus un amatniekus, kas vissmagākajos apstākļos saglabā ticību Francijas nākotnei. Šie vienkāršie ļaudis labi patīst ocluma un godīguma jūtas. Viņi nesamerinās ar pazemojumu un negodu un no visas sirds nīst dzimtenes nodevējus. Francijas labākie dēli nezaudēja cīņas drosmi un vāca ieročus nākamajām kaujām.

Andrē Šamsona noveles atmasko melīgo fašistu "teoriju" par "sociālo barjeru iznīcināšanu". Viņš rāda, ka tieši okupācijas gados vēl asāk atklājas lielburžuāzijas nodevīgā, pretnacionālā politika. Šai politikai pienāks gals tikai tad, kad franču tauta pati izlems savu likteni, gēmdama valsts varu savās rokās.

Andrē Šamsona noveļu trūkums ir tas, ka to satira bieži vien pāriet sābolikā, reālu tēlu vietā stājas fantastiski groteskas figūras, kā, piem., Hidžocefals. Arī pašu dzīvi Šamsons tēlo pārāk tumšās krāsās - gaišie momenti, tautas cīņa par Francijas atbrīvošanu ir nepietiekami uzsvērti, tos aizēno šausmu un bēdu izjūtas.

Kloda Avlina tēlojums "Nāves laiks" rāda franču sievietes aktīvu līdzdalību Pretošanās kustībā. Jauno patrioti Klemansa nelegālās organizācijas sakarnieci, apcietina ceļā, kad viņa dodas izpildīt organizācijas uzdevumu. Gestapovieši visādiem līdzekļiem cenšas izspiest no viņas ziņas par patriotu darbību, bet Klemansa klusē, vīrišķīgi paciezdama pratināšanu un draudus, aukstumu un badu. Cietumā viņa redz, ka tādu kā viņa ir ļoti daudz un ka visas šīs sievietes ir cieši saistītas savā starpā kopīgās rūpēs un kopīgā cīņā par Francijas atbrīvošanu no okupantiem.

Klemansa ir viena no tām daudzajām franču sievietēm, kas varonīgi pārcieta spīdzināšanu, cietuma un koncentrācijas nometņu šausmas, līdz galam palikdama uzticīgas savai tautai. Viņu tēlojot, Klods Avlins rāda jaunu franču patrioti, sievieti, ko radījusi pati dzīve un cīņa par Francijas nākotni.

Tēlojumā "Haute Fourche" mājas saimniece" franču rakstnieks Pjers Bo parāda, ka Pretošanās kustības varonīgā cīņa pārāudzina un mobilizē arī daudzus no tiem franču buržuāziskās inteliģences pārstāvjiem, kas okupācijas sākumā stāvēja nomaļus. Kaut gan viņi necieta okupantus un nodevējus, tomēr nesaprata arī

cīņu pret okupantiem. "Lai notiek, kas notiks," bija viņu fatālā nostāja. Šāda nostāja ir arī Pjera Bo tēlojuma centrālajai figurai Loransai Mizeranai. Rakstnieks parāda, ka vienkāršu cilvēku nesatricināmā ticība Francijas nākotnei un pati dzīve pārliecina arī Loransu.

Pretošanās kustība saliedējusi ar tautu ne tikai jau agrāk pazīstamos rakstniekus, tā atvērusi ceļu un atklājusi auglīgu darbības lauku arī jauniem talantiem, kas izauguši cīņas gados. Spilgts piemērs tam ir jaunā franču dzejniece Madlēna Rifo, kas divdesmit gadu vecumā aktīvi darbojās Pretošanās kustībā kā partizānu daļas komandiere. 1944.gada 25.jūlijā Madlēna Rifo, atbrīdama nomocītā biedra nāvi, nošāva Parīzes centrā Gestapo virsnieku. Viņu apcietināja un notiesāja uz nāvi. Bet nāves spriedumu vācu fašisti nepaspēja izpildīt, jo 1944.gada augustā franču patrioti sacēlās un atbrīvoja Parīzi un līdz ar to arī ieslodzītos biedrus. Tā Madlēna Rifo, apdāvinātā dzejniece un kvēlā komuniste, palika dzīva.

Savus pirmos dzejoļus šī drosmīgā partizāne sacerējusi pretošanās gados. Viņu iedvesmoja biedru pašizliedzīgā cīņa, franču tautas brīvības un neatkarības tiesības un lielās padomju tautas varonīgais piemērs

Madlēna Rifo.

Gada diena.

Uz dzīvu palikušo plakstiem

vējš

ir skarbs -

Uz dzīvu palikušo mutes

debesis

rūgtas -

Biedriem krustceļā

Klusums met starus -

No logiem noliecas karogi, salāpīti,
Simsa reižu mirkuši un saplēsti.

- Slaucītāji, sla^uskiet.

Nomazgājiet brugakmeņus

Durvīm un mājām

Līdz apvāršņa malai.

Tās - cīņas biedru asinis.

Sarkanie karogi, ievainotie,

Sarkanie karogi, izbalējušie.

Aizsmakusi taure skan mirušajiem -

Skan nepareizi,

skan skaļi.

- Un vilciens tai atbild -

Un mirušie raudāt liek

Piecpirkstu lapām

No kastāpkokiem, kam stumbri važās.-

- Jau rudens, draugs, redzi,

Zaļās lapas uz zemes.

... Draugs, redzi, salauztās sirdis dzīst.

Dzīvajiem krustceļā

Zvana, ka jādodas ceļā -

Skatieties! Pēc kārtas!

Lai kavēšanās nava.

Draugs, redzi, dienu pavadīens šķetinās

Dzīvajiem krustceļā.

Važās

Māvi!

Dzīvu palikušo dūres rūdītās

cieši tver

ieroci.

Šis dzejolis "Gada diena" (Anniversaires) ar savu tēlainību,

ritmu un emocionālo spēku atgādina Vladimira Majakovska dzeju, kas jaunajai dzejniecei bez šaubām ir tuva un saprotama un kas viņu ietekmējusi.

Cietumā sacerētā dzejolī Madlēna nožēlo tikai to, ka viņa nevar piedalīties cīņā. Ne spīdzināšana, ne nāves spriedums nespēj salauzt viņas gribu un piespiest viņu nodot savus cīņas biedrus. Madlēna sagaidīs pēdējo dzīves mirkli ar paceltu dūri un savai lietai uzticīgu sirdi.

Nav jābrīnās, ka, runājot par sociālistiskā reālisma elementiem mūsdienu franču literatūrā, līdzās Luija Aragona vārdam min Madlēnu Rifo. Praksē, varonīgā cīņā Madlēna ir īsā laikā apguvusi to, ko Aragons izprata ilggadīgas dzīves vērošanas rezultātā.

Pretošanās kustība Francijā nav beigusies vēl šodien, kad franču maršalizētā buržuāzija atkal nodod Franciju un tās nacionālās intereses un mēģina to pārvērst ASV kolonijā. Franču patrioti turpina cīņu, lai atbrīvotu dzimteni no franču un anglo-amerikāņu imperiālisma jūga, lai nodrošinātu franču tautai brīvību, saulainu nākotni. Arī labākie franču rakstnieki nepārtraukti cīnās literatūras frontē. Pēc kara beigām sarakstīti un izdoti daudzi literāri darbi, kas spilgti attēlo franču tautas varonīgo pretošanos okupantiem komunistiskās partijas vadībā un atmasko visus imperiālistu kalpu mēģinājumus noliegt Pretošanās kustības lielo spēku un nozīmi.

Arī te priekšgalā ir rakstnieki komunisti: Luijs Aragons, Pols Eliārs, Žans Kasū, Leons Musinaks un citi. No jaunās rakstnieku paauzdes daļrādes ar savu patiesīgumu un emocionālo pārliecības spēku izceļas kvēlā brīvības cīnītāja komuniste Žana Lafita tēlojumi "Dzīvie cīnās" (1947.g.) un "Mēs atgriezīsimies, lai plūktā sniegpulkstenišus" (1948.g.), tāpat arī "Humanité" redaktora Žorža Konjo stāstu krājums "Bēgšana" (L'Evasion, 1947.), pēģera K_urtāda un Žana Frevila tēlojumi

un daudzi citi darbi.

Kā nemirstīgē dokuments un franču tautas cīņas manifesta literatūrā iegājuši nošauto franču patriotu pēdējie vārdi tautai, komunistiskajai partijai, piederīgiem. Šīs nāves ēnā uzrakstītās vēstules aicina franču tautu turpināt cīņu līdz galīgai uzvarai, turpināt to lietu, par ko pašizliedzīgi atdevuši savas dzīvības franču tautas labākie dēli un meitas.

Nobeigumā secināsim, ka franču tautas Pretošanās kustība ir uzsākusi pilnīgi jaunu posmu progresīvajā franču literatūrā, iesaistīdama to cīņā par tautas interesēm un dodama tai jauna tautas varoņa, īstā cilvēka, cilvēka - komunistu tēlu, kas veidojies un sevi apliecinājis dzīvē un varonīgā cīņā. Taisni šodien, kad franču buržuaziskā literatūrā valda pilnīgs pagrimums un kad tā nav spējīga radīt nevienu pilnvērtīgu māksliniecisku tēlu, Pretošanās kustības literatūra ir vienīgā literatūra Francijā, kas spēj radīt jaunu, pilnvērtīgu un dzīvot spējīgu daiļdarbu. Tās centrālais tēls, tautas varonis komunistu, ir tas pamats, uz kura augs un veidosies nākamā franču sociālistiskā, literatūra.

HEINES POLITISKĀ SATĪNA.

Ievērojamākais Vācijas 19.g.s.rakstnieks Heinrichs Heine dzīvoja un darbojās Vācijas priekšrevolūcijas periodā. Viņš bija viens no tiem nedaudzajiem cilvēkiem Vācijā, kas izprata šīs revolūcijas nozīmi, un kas ar savu tālo skatu ir spējis paredzēt kapitalisma uzvaras neizbēgamās sekas.

Sākdams kā romantiķis, Heine ne tikai pārvar sevī romantismu, bet pat vērās pret to, kas bija kļuvis par feodālās reakcijas balstu.

Buržuāzijas literatūrvēsturnieki parasti cenšas Heini kā politiķi noklusēt, nostādot viņu tikai kā jūsmu līriķi. Tas pats uzskats arī buržuāziskā Latvijā, kura īstenībā negribēja pazīt Heines īsto seju. Tas, ko viņa pazina, tā ir tikai Heines lielā talanta viena puse. Toties Heines personības otrā puse - viņa smeldzošā ironija, dzelīgā politiskā satira pamfletā-palika gandrīz pilnīgi neievērota.

Heines prozai tiklab kā neviens nebija pieskāries. Kā literatūras un filozofijas vēsturnieks, kā publicists Heine buržuāziskai Latvijai nav eksistējis. Taisni proza ir tā, kur Heine redzams visā savā augumā. Heines publicistiku mēs varam nosaukt par "dzeju prozā", bet viņa satirisko un politisko dzeju nosaukt par publicistikas šedevriem.

Heine kā līriķis un kā publicists nav atdalāmā viens no otra. Pat tad, kad Heine vēl ir romantisma iespaidā, viņa līriķī iejaucas publicistiskais elements, kas nežēlīgi iznīcina "tīrā romantisma" tradicionālos pamatus. Tāda, piemēram, ir viņa mazā poema "Tanheizers", kur sākumā ir pārsvarā folkloristiskais elements, bet pēc tam Heine pāriet pie nežēlīgās satiras par toreizējiem nožēlojamajiem Vācijas apstākļiem.

Tanheizera, šis godavīrs bruņinieks,

Kas mīlas valgos krita,

Uz Venuskalnu devās viņš

Tur septiņus gadus mīta,

bet   San Gotarda virsotnē stāvēdams,
Es dzirdēju Vāciju krācma;
Trīs duči monarchu sargā to,
Dzilš miegs viņu gulošu māca. (tulkojis R. Egle).

Tas pats izpaužas Heines ievērojamā poemā "Vāczemē"

(Deutschland - ein Wintermärchen), kur lirika saplūst ar publicistiku. Heine pats nosauc savu poemu par "politiski-romantisko." Pēdējais īstais romantiķis, Heine tiecas atbrīvot vācu dzeju no nevarīgiem senatnes restaurētājiem, bet paturēt un izveidot tālāk to vērtīgo, kas paglabāts tautas folklorā.

Folkloriski romantiskais elements šinī Heines dzejā sevišķi spēcīgs, bet šai lirikai vijas cauri, to stiprinot, labākās nākotnes un brīvības kareivja dzejnieka cīņas ideja. Tādu piemēru varētu ^{minēt} pievest ļoti daudz. Visur Heine piebārsta liriku ar prozaismiem, tā izvairīdamies no abstraktās romantikas "sugstā stila", bet savu humora pilno prozu padara bagātāku ar liriskiem. Heine ir lieliskais 19. g. s. politiskās satiras meistars Vācijā, kas ar savu asāko pamfletu "Deutschland, ein Wintermärchen" sasniedz satiras kaļngalus. Viņš ir pirmais, kas ar nepārspētu mākslu graiza vācu reakcionārus - tumsosus, nacionalistus - teutomasus un niētpilsosus - filistrus. Viņš asi izsmej muižniecību, garīdzniecību un glēvā vācu birģelību. Viņš nesaudzīgi uzbrūk "triju duču" sīkās valstipās sadrupinātai Vācijai, kas bija absolūti birokratisks, industrijā un kultūrā pārējai Eiropai tālu atpalikusi.

"Vāczemē" mēs redzam Heines nerimstošo protestu pret veco un iznīcībai nolēmo. Pret to viņš vērs savu nepārspējamu, dzelzīgo satīru. Šeit viņa satiras bultas galvenā kārtā vērstas

pret to vecromantisko dzeju, kas cenšas nevien izsleivināt teikamaino, spožo Vācijas senatni, bet to arī restaurēt sava laika dzīvē, aicinot palīgā pat Kifhauzenas alā dusošo veco Sarkanbārdi - Barbarosu.

Galvenā doma jau atklājas pasakas pirmā nodaļā. Dzejnieks stāsta par to, ka, piebraucot Vācijas robežām, kādā skumīgā novembra dienā, viņš dzird mazās meitenes dziesmu, dziesmu par atsacīšanos no zemes priekiem, kas kungu izgudrots, lai turētu vergus paklausībā. Šai samierināšanās moralei Heine nostāda pretī pasaules revolucionāro pārveidošanu, lai varētu "izvest cilvēci no nabadzības un dot viņai debess valsti virs zemes."

Es jaunu dziesmu un labāku,
 Ak draugi, gribu jums stīgot:
 Mēs gribam, lai debesu valstībā šeit
 Jau zemes virsū var līgot.

~~(Heine nevar pievienoties buržuaziskās)~~

Ass naidis Heinem pret jauno apspiešanas veidu, pret kapitalismu.

Viņš grib, lai šeit virs zemes visiem, kas strādā, labi klātos; par to viņš grib dzejot "jaunu dziesmu, dziesmu labāku."

Heines politiskā satira uzplaukst līdz ar kapitalisma attīstības sākumu, 40^{tos} gados. Dažādi svarīgi pasākumi, kā dzelzceļu būve, tehnikas attīstība, viss tas veicina vācu buržuazijas ekonomisko uzplaukumu; buržuazija sāk apzināties visus feodalisma iekārtas trūkumus. Tās vidū aug opozīcija pret pastāvošo iekārtu, kura sāk atspoguļoties arī literatūrā.

1840.gadā nomira Frīdrihs Vilhelms III. Viņš solīja konstitūciju vācu tautai, un buržuazija cerēja, ka jaunais karalis to izdarīs; bet Fr.Vilhelms IV, pilnīgs "romantiķis", vēl vairāk centās atjaunot feodalās iekārtas tradīcijas, aiziedams līdz pilnīgai viduslaiku ideālizēšanai. Tādā situācijā tad arī izauga 40.gadu politiskā lirika.

Neskatoties uz visiem ierobežojumiem un spaidiem, vācu buržuāzija sāka pieaugt materiālā spēkā un pašapziņā. Viņas izvirzītie rakstnieki un dzejnieki sāka izpaust savas šķiras ideālus un intereses, kas galvenā kārtā tiecās uz politiskās varas atkarošānu no valdošās despotijas.

Radās sappu romantikai pretēja radikāli-politiskā lirika, kuras galvenie pārstāvji bija Hoffmanns von Fallersleben, Herwogs un Freiligrats. Heine pats tajā laikā arī rakstīja asas politiskas dzejas, bet radikālos vienas bija pretīgas, tas, ka pēdējie pilnīgi neprata dialektiski aplūkot un izskaidrot faktus un notikumus. Lielā sajūsmā tie tiksi slavinaja un sludināja ar lielo burtu rakstīmo abstrakto brīvības ideju un ārpusšķiru vienlīdzību vācu tautai. Viņš izvairījās saukt vārdā lietas un personas, kuras gribēja gāzt un iznīcināt. Pēc šo lirisku domām Heinem bija gan talants, bet nebija cīnītāja raksturs; tāds apvainojums Heini kaitināja visvairāk.

"Tajā laikā," saka Heine, "uzplauka tā saucamā politiskā dzeja. Kā Ruge saka, opozīcija pārdeva savu ādu un kļuva par dzeju." Heine ļoti spilgti raksturo šīs strāvas būtību. "Vācu bardu birstalā jo sevišķi spēcīgi uzriedēja tas miglainais, neauglīgais patoss, tas veltīgais, tvaikainais entuziasms, kas, nāvi nīcinot, gāžās vispārēju fražu okeanā un kas allež atgūdināja to amerikāņu matrozi, kas bij tik pārmērīgi sajūsmīnāties ģenerāļa Džeksona cienītājs, kas reiz no mastu gala metās jūrā, iesaukdams: "Es mirstu par ģenerāli Džeksonu!" Jā, lai gan mums, vāciešiem, vēl nekādas flotes nebija, tomēr mums bija jau daudzi sajūsmīnāti matroži, kas mira par ģenerāli Džeksonu, pantos un prozā (Atas Trolla priekšvārdā). tulk. A. Upīts.

Heine izprata vēsturiskas pāmaiņas, (~~daudz dziļāk, nekā šie rakstnieki~~), kas notika viņa zemē un aiz tās, daudz dziļāk, nekā šie rakstnieki un dzejnieki. Tāpēc viņš nevarēja apmierināties ar politiskās lirikas radikālu bezsatura patosu. Viņš

gribēja, lai šī lirika virzītu savu asumu pret konkrētām personām, faktiem un notikumiem. Dzejojums (satiriska poema) "Ata Trolls" ir Heines izrēķināšanās ar visiem sīkburžuaziskā, politiskā radikālisma novirzieniem. Šī poema vērsta pret tālākā politisko "tendenciozo" dzeju. Heine neuzbrūk patiesi progresīvajai tendencei dzejai, bet viņu kaitina brīvības cīņu idejas profanētāji. Jaunsis "tautas tribūna" Ata Trolls un viņa "deja" noder par simbolu šai fražānai tukšajā "laikmetiskajā" dzejas mākslā. Ata Trolls ir lācis, kas nokļuvis cilvēku rokās, lai uzstātos ar dejām. Viņš ir "tendenciozs un tikumīgs lācis. Dejojotājs viņš bija vājš, bet stingrus principus glabāja spalvainajās krūtīs, talanta viņam nebija, bet toties rakaturs". Pēc ārēja veida spriežot, Ata Trolls varētu būt vientiesīgs, nekaitīgs, pat būrnu fantāzijai piemērots humoristisks dzejojums, toties jo iespaidīgāka tiek naivajā formā ietērtā nežēlīgi asā satīra par veselām dzejas skolām un tāpat par atsovišķiem dzejniekiem un politiķiem.

Kā visā Heines kritikā, tā arī šeit Heine zobojas par liekulīgajiem svētaļiem un par radikāļiem, par kosmopolītiem un nacionalīstiem, bet it īpaši par vācu nolabojamo mietpilsonību, kas parādīta daudzās vietās. Piemēram, glīti nolaižītās jaunās lācenes atgādina vācu mācītāju meitiņas. Visjaunākais lācēns vingro tikpat veikli kā Heines neatlasidīgi vajātais Mamsans, kas šķiet it kā pats pēdējais pašmāju kulturas zieds: tas nekad nav varējis iemācīties vairāk, kā tikai savu mātes valodu, grieķu un latīņu valodas tam vienmēr palikušas svešas. Tāpat visai švābu skolai, kā Kešeram, Ūhlandem, Švābam nav bijis glābiņa no Heines dzēlieniem par viņu provincialismu.

"Ata Trolls" radās 1841. g. rudenī, kad liela sacelšanās, kur visdažādāko krāsu ienaidnieki sabiedrojās pret mani, vēl nebija izbeigunies. Tas bija liels dumpis", raksta Heine.

Heines attiecības ar vācu emigrantiem 40. gados - ar burž., liberaliem un radikāliem bija paaugstinājusās. Vācu emigranti, dzīvodami Parīzē, apvainoja Heini nenoteiktībā un vienaldzībā attiecībā uz viņa propagandas darbu.

Tieši pret tiem arī vērsās Heine savā "Atas Trolla" priekāvērdā: "Drošsirdīgie karotņi, kas mani apvainoja nenoteiktībā un dienderībā, pa to laiku dzimtenē staigā droši apkārt kā labi nostādīti valsts ierēdņi, augsti amata vīri kādās gildēs vai kā pastāvīgi viesi kādās klubās, kur viņi vakaros patriotiski atspirdzinās pie Heines tēva vīnogu sulas un jūras apskautām Šlezvīgas-Holšteinas austerēm." Kamēr viņam bija jāpaciesā, ka pret viņu izdod apcietināšanas pavēles un piespiež viņu emigrēt. Viņi bija par Heini tādās domās, ka viņš ātrākā iznākot viņu cēlās idejas, bet arī šo domu viņš atspēko:

"Tu melo Brut, tu melo Kasij un arī tu melo, asinij, kad apgalvojat, ka mana zobgalība skarot tās idejas, kas esot dārgs cilvēces ieguvums un par kurām es pats esmu tik daudz strīdējies un cietis." Nē, tieši tāpēc, ka dzejniekam šīs idejas allaž saskatāmas lieliskā skaidrībā un dziļumā, viņam vēl neatvairāmāk uzņāk smiešmās kāre, kad viņš redz, cik rupji, lompīgi un neveikli šīs idejas var uztvert aprobežotie laika biedri. Viņš zobojas tad tāpat arī par lāčādu, kādā tās pagaidām ietērpušās. Savos laikmetīgajos dzejoļos Heine tāpat norēķinājās ar sava laika politiskiem līrikiem, nosaucot tos vārdā, norauj viņiem maskas. Sīkpilsoniskā radikalisma dzejniekus Heine kritizē izejot no progresīvāka redzes viedokļa. Nav jāaizmirst, ka Heinem, dzīvodams Parīzē, bija izdevība novērot franču sabiedrību, kura bija vairāk attīstīta ekonomiskā un politiskā ziņā. Viņš redz pieaugošo pretrunu starp darbu un kapitalu. Viņš jūt, kā pieaug un stiprinājas buržuāzījai pretējie spēki - proletariāts. 1843. g. vasarā Heine izsaka

savas domas par tikko izveidojušos revolucionāro kustību, par komunismu.

Heine rakstā, ka viņš atzīst, ka komunisti esot vienīgi Fran-
cijā, kas noteikti pelnot ievērību. Viņš paredz, ka beigu beig-
gās izklīdināta pasaulē Sen-Simonisma ģimene arī pāries komu-
nisma pusē. Tā, tuvodamies strādnieku šķiras ideoloģijai, Heine
dabūja vērenu ieroci cīņā ar reakcionāro romantismu un sīkbur-
žnazisko radikalismu. Viņš kļūst par proletariata draugu, kā
dēvē Marks, laikiem svārstīdamies un atkāpdamies, bet tomēr re-
dzot vēsturiskas perspektīvas tūlāk un dziļāk, nekā buržnazis-
kie radikāļi. Tādī laikā, kad vācu sīkburžnazijas politiskie
dzejnieki spēja vienīgi ^{nostādīt pretī tautu} pretīstādīt tautu - tiraniem un
taisnību - netaisnībai, Heine aiz politisko ideju cīņas redzē-
ja šķiru cīņu.

1843.g. beigās Heinem izdodas sastapties ar cilvēku, kas pra-
ta saprast un novērtēt dzejnieku. Tas bija Kārlis Marks. Heines
tālākā darbība, viņa politiskā lirika, no šī momenta veidojas
Marksa ietekmē. Marksa personīgā ielpaidā Heines politiskā
lirika nostiprinājās, Heines revolucionārā doma vairāk nosta-
bilizējās. Heines dzejās, kas uzrakstītas šīnī periodā, kā, piemē-
ram, jau minētajā "Deutschland ein Wintermärchen" skan revolu-
cionārās darbības motīvi.

Kad vasarā, 1844.g., Silezijā notiek audēju dumpis, īstenībā
pirmais neorganizētais strādnieku kustības izpaudums, šis noti-
kums izraisa kildas kā zemes iekšienē, tā arī starp vācu emi-
grantiem Parīzē. Buržnaziskie radikāļi nosauc Silezijas dumpi
"par bada dumpi", kas kavē vispārējo politisko kustību. Pret to
uzstājas Marks. Viņš taisni āzaver pretējo; ka audēju dumpis,
tas ir pagrieziens punkts sabiedriski politiskajā Vācijas
attīstībā.

Tieši Heines novērtējums par šiem notikumiem saņēma pilnī-
gi ar to politisko novērtējumu, kuru sniedz Marks.

Heine pats uzrakstīja dzejoli "Silezijas audēji". Saturā tas atdarina Silezijas audēju ienaida, atriebes un iznīcināšanas svelmes pilno dumpja himnu pret uzgāzējiem cvancigeriem un tiem līdzīgiem asinssūcējiem. Tas ir pieskaitāms vācu revolucionārās, politiskās dzejas visaugstākajiem sasniegumiem. Heines "Audēji" vēl pasvīturo to, ka sībrīža dumpība nenozīmē tikai izrēķināšanos ar apspiedējiem cvancigeriem, bet sagrāves sākumu visai vecajai vergu Vācijai ar tās varāņu karali. Bija vairāki audējā dumpja apdzējotāji, bet tās plašākas strādnieku kustības perspektīvas viņiem trūka.

Ārējie, neparedzētie apstākļi izņēma Marksu ar Heini. "No visiem cilvēkiem, ar kuriem man ir jāšķirās, šķiršanās ar Heini priekš manis ir visgrūtākā. Man ļoti gribētos viņu pagēmt sev līdz." Marksa rakstos tiek citētas Heines dzejas, kuru Markss nosauc par "Mūsu draugu".

Atskaņas par 1848.g. revolūciju mēs atrodam tikai vēlākajos Heines dzejoļos, kuros tiek turpināta agrākā politiskā līnija un tiek dots vispārējais revolucionāro notikumu novērtējums. Revolūciju Heine piedzīvo slimības gultā (in der Matrazengruft). Viņš pats izteicās, ka piedzīvojot tādu revolūciju, vajadzētu būt vai nu veselam, vai mirušam, bet nevis tādā stāvoklī, kādā viņš atrodās.

Heine nebūt nav apmierināts ar to bēdīgo vācu revolūcijas iznākumu, par ko tik sajūsmainājas tā laika politiskie liriķi. Tānī laikā, kad H. von Fallersleben, Dingelštets un citi ar visliel. patosu apsveic jauno, buržuāzijas meln-sarkan-dzelteno karogu, Heine parāda, kas slēpjas zem buržuāzijas revolucionārā karoga savā dzejolī "Miķelis pēc Marta". Dzejolī tēlotais Miķelis domāta vācu tauta. Pavisam īsu laiku ilga šī tautas atmoda, drīz tā atkal iegrīnast jaunā siegā. Brīnišķīgā pasaka par brīvību ātri izbeidzas. Teutoniņi, liekas, atkal pacēlušies no kapiem.

Heine nožēlo, ka tagad, kad viņam ar vislielāko aktivitāti vajadzētu pildīt savas dzīves lietu, viņš pat nebija spējīgs atbildēt uz draugu izmisuma kliegšiem, kad Vācijā bija uzvarējuši viņa ienaidnieki.

Kad revolucionārie Vācijas spēki bija sasisti un kontrrevolūcija galīgi uzvarēja, Heine ar dziļām sērām uzraksta vienu no saviem stiprākajiem politiskiem dzejojumiem "1849 oktobrī". Viņš iesāk savu dzejoli ar ironisko klusumu aprakstu, kas atkal ientājis Vācijas zemē. Reakcija pārņēma visu. Pēdējais brīvības forts, Ungārija, krīt. Šeit Heines patētika sasniedz savu kulmināciju.

Heines traģēdija pastāv tajā apstākļī, ka viņš bija visu sabiedrisko pretrunu varā. No vienas puses, viņš priecājas par sociālās revolūcijas tuvošanos, kuru skaita par neizbēgamu. No otras puses, pēc pārsvaru Heine estētiski, kas neizprazdams komunismu, reizēm par to šaubījās.

Pirms nāves Heine raksta: "Un tagad, kad šķēps izkrīt no manā mirstošās rokās, es esmu apmierināts, ar to domu, ka komunisms, kuram viņi (teutoni) gadāsies ceļā, viņiem dos pēdējo triecienu, (Lutecijas priekšvārdā).

Nāv grūti izskaidrot iemeslus tādai svārstīgai Heines attieksmei pret komunistu mācību. Rakstnieks dzīvoja revolucionārās kustības sūsmā un pazina tikai pirmos proletariāta stichiskos uzliesmojumus. Viņš skaidri redzēja, kā angļu strādnieki iznīcināja tvaikmašīnas, domādami, ka tās esot bezdarbe un sociālās nabadzības avots.

Viņš redzēja, kā Pārizes tauta bezspēcīgās dūmās pret valdību sagrauva arķibiskapa pili. Tāpēc Heinem likās, ka strādnieku šķira, iznīcinot pagātnes civilizāciju, ne ar ko jaunu to neatvietošot. Lielu vilšanos viņam sagādāja revolūcijas iznākums. Marksa un Engelsa sarakstīšanās rādās, ka viņi nožēlo

Heinea svārstīgumu un viņa pozīciju nepastāvību, tomēr viņi nebeidza Heini slavēt kā lielāko revolucionāro dzejnieku. Tas netraucēja Maršu kritizēt Heini, kur viņš to bija pelnījis. Kādas arī nebūtu svārstības, kas, protams, bija sava laika sabiedrības sociālo pretrunu atspulgs, viens ir skaidrs: Heine paredzēja kapitalisma uzvaras neizbēgamas sekas. Dzejnieks ir novērojis buržuaiziskās sabiedrības galvenos pamatvilcienus: eksploatāciju un egoismu, tāpēc viņš asi kritizēja kapitalistiskās sabiedrības kultūru un morāli, un tāpēc viņš jo vairāk tuvojās domai, ka "Šie revolūcijas doktori, Kārlis Maršs un Fridrihs Engels, un viņu mācekļi ir tie vienīgie vīri Vācijā, kas iekšā ir dzīvība, un tiem pieder nākotne."

FAUSTA TEIKA.Kas mums ir zināms par Gētes Fausta pirmavotiem?

Buržuaziskās Latvijas ģimnaziju programmā, iztirzājot vielu par Gētes Faustu, bija punkts, kas aptuveni aizrādīja uz Fausta pirmavotu, un proti - uz Fausta teiku, ko 1587. g. Vācijā izdevis kāds Špīss.

Tāpat arī liela daļa buržuazisko literatūrvāturnieku, runājot par Gētes Faustu, min šo pašu Špīsa pirmavotu. Daži piebilst arī dažus vārdus par Fausta teiku, kas bijusi Vācijā izplatīta viduslaikos, kam prototips bijis kāds Dr. Fausts, kas bijis burvis un ārsts-šarlatāns.

Uzšķirot vācu literatūras vēstures, kas apkata 16. g. s., parasti lasām:

"Viena no visizplatītākajām teikām 16. gadsimta Vācijā bija teika par Dr. Faustu, ko 1587. g. izdeva Špīss Frankfurtē un 1599. g. Vīdmanna's Hamburgā. Fausta teikas pamatā ir vēsturiska Fausta persona ar dzīves laiku no 1500.-1540. g. Fausts dzimis Knittlingenā, viņš vecaki bijuši dievticīgi zemnieki, studējis Krakovā medicīnu un maģiju, bijis ļoti svārstīgas un nepastāvīgas dabas, klejojis pa visu Vāciju un nedarbojies ar burvju mākslu, krāpis un muļķojis ļaudis, uzturēdamies Venecijā, Kichburgā, Erfurtē, Leipcigā, Stutgartē, Pragā, Vittembergā. Erfurtē lasījis lekcijas par senajiem grieķiem, jo, neievērojot savu ļauno dabu, tomēr esot bijis gudrs cilvēks. Tur pat viņš arī izsaucis seno grieķu garus, jo esot bijis sakaros ar velnu, kas bijis iemiesots sunī, kas Faustu visās gaitās pavadījis. Tā Leipcigā viņš iejājis istabā uz mucas, kuru 3 cilvēki nav varējuši pacelt, viņš pratis laisties pa gaisu savā burvju mētelī, izsaucis garus, uzsēdinājis krodzinieku uz viasugstākās egles un pastrādājis vēl daudz li-

dzīgu nedarbu, par ko tad arī viņu sagaidījusi briesmīga nāve par piemēru un biedināšanu visiem kristīgiem - nelabais viņu saplosījis un līši uzmetis uz mēslu kaudzes."

Šie nostāsti tad arī veido Fausta teiku, ko vēlāk izdevis Špiess un Vīdmanis.

Kāda ir šī Fausta teika, par ko visa stāsta, un kādi bijuši motīvi, kas varējuši ierosināt Geti viņa lielajam darbam?

Satura teikai ir īsumā šāds:

Fausts dzimis Knittlingenā, viņa vecāki bijuši dievbijīgi zemnieki, bet viņam bijis arī kāds bagāts brālēns Vittenbergā, kam nav bijis neviena mantinieka, un kas Faustu jau bērnībā pieņēmis pie sevis par dēlu. Studējis Ingolštātē, ieguvis magistra gradu, bet tai pašē laikā saticies ar čigāniem un dažādiem vieglprātīgiem studentiem, kas pierunājuši Faustu atteikties no teoloģijas, bet pievērsties medicīnai un astronomijai. Tā kā šai laikā Fausts arī saņēmis mirušā brālēna mantojumu, šos padomus Fausts arī uzklusījis un savā bezdievībā nonācis tik tālu, ka kādā naktī devies uz krustceļiem un tur izsaucis velnu, kas parādījies līdz ar ugunīgu lodi, milzīgu negaisu, putekļiem un vētru. Ar nelabo tad nu viņš arī noslēdzis līgumu, kur no vienas puses, Fausts saņēmsot visus pasaulīgos labumus, bet no otras puses viņam jāatsakās no dieva, viņam jāklūst par cilvēku ienaidnieku (un sevišķi jāienīst tie, kas viņu gribēs nosodīt), viņš nedrīkst klausīt pēvesta un garīdzniekiem, nedrīkst apmeklēt baznīcu un nedrīkst laulēties, bet gan viņam laulība jāienīst. Fausts noteikumus pieņēma uz 24 gadiem, klusībā nolēdams, ka pēc notečujušā laika viņš kaut kā velnu pratīs piekrāpt. Viņš tikai nevar pānest velna briesmīgo izskatu un lūdz to turpāk parādīties mūka tērpā. Tāds tad arī pirmo reiz parādās Mefistofelis - pelēkā mūka gērbā, ievērojama vecumā, par ko liecina viņa gluži sirmā bārdiņa.

Parakstot ar savām asinīm līgumu, sākas Fausta bezrūpīgā dzī-

ve. Laužu aizdomas palīdz likvidēt pats Mefistofelis, ievēcot ražu un apstrādājot laukus, lai gan visu to, ko Fausts vēlas, viņam piegādā Mefistofelis bez Fausta pašas pūlēm un darba.

Tā kā dažādas spēles ir Fausta mīļākā nodarbošanās, viņš pveda dienas jaunrā studentu pulkā, dzerot un spēlējot. Bet drīz Faustam šāds dzīves veids apnik. Viņu sāk mākt nošēļas, uz ko Mefistofelis viņam paskaidro, ka būtībā velns viņā bijis jau visu mūžu, tāpat Mefistofelis arī izskaidro Faustam, ko viņš drīkst lasīt bībelē, ko ne. Faustam par biedru kļūst suns, vārdā Prestigiars ar ugunsdabīgām acīm, pats iepelēks, melnām, lielām pinkām, kas, velkot pa auguru ar roku, pārvērtās baltas, dzeltenas un brūnas.

1525. g. Fausts devās savs slavenajā ceļojumā uz mētelas uz Vitembergu, kur kūrfirsts rīkojis lielas dzīres.

Tai pašā laikā Fausta piemulgojis kādu ēbreju-augļotāju un kādu zirgu uzpircēju, kam pārdevis zirgu, kas pirmajā ūdens polķē zaudējis savu labo krāsu un izskatu.

Leipcigā viņš šai pašā gadā sarīkojis savu jāšanu uz aucas.

Erfurtē Fausta lasījis lekcijas par Homēru un stāstījis tik dzīvi, ka visiem līcīes, ka redz dzīvus savā priekšā Homēra tēlus. Te viņš arī kādreiz sasaucis studentus pie sevis mājās un tiem rādījis izsauktos grieķu garus. Kā pēdējo viņš izsaucis Polifēmu, kas parādījies ar milzīgu nūju un maza bērna kāju mutē. ar savu spieķi viņš esot tā satricinājis grīdu, ka visa māja līgojusies un studenti stāstījuši, ka briesmonis tos arī esot sagraūbis aiz piedurknes ar saviem lielajiem zobiem.

Erfurtē Fausta arī izurbis galdā caurumus, no kuriem tecējušas dažādu vīnu šķirnes.

Tāpat Fausts arī varējis varavīksnu satvert aiz viena stūra un to ievilkāt pa logu istabā.

Braunšveigā Fausts braucis ar lielu sienu vezumu pa ieliņu, kurā tikko varējuši izmainīties 2 cilvēki. Kad ceļā gadījies

mūka, kas izrādījies pats Luters, un tas sācis skaitīt lūgšanu, no vezuma palicis tikai gailis, kas uz ielas knābājis salmu.

Fausta varējis apēst arī ratus ar sienu un zirgus, ja braucējs nav bijis pret viņu pioklājīgs.

Tāpat viņš reiz apēdis kroga zēnu, ko vēlāk uz krodzinieka pieprasījumu, atraduši bailēs drebošu sēdot aiz krāsus.

Kad Faustu no grēkiem gribējis atgriezt kāds mūks, viņš pēdējo tikai izsmējis un naktī klosterī sarīkojis vislielāko elles troksni, proti - klostera galteņos palaidis vaļš pašu ne-labo. Mūks tomēr sācis dziedāt korali un aizsūtījis velnu sarīkot šāda troksni firstu galmā, kur viņu droši vien uzklausī-
šot.

Kāda Vasserburgas priesterā dēlu Fgaulu Fausta paturējis pie sevis un padarījis viņu par savu mantinieku. Zēns izbēdzis no tēva mājām, nevarēdams paciest savu vecāku nasmā pieredzētās netaisnības un tēva patvaļu.

Viens no visievērojamākiem Fausta darbiem, ar ko viņš ieguvis firstu un karaļu atsaucību - ķeizara Maksimilianašs viņš izsaucis pašu Aleksandra lielā garu un parādījis arī viņa laulāto draudzeni, ko Maksimiliāns pazinis pēc kārpas uz kakla. Šim pašam Maksimilianašs Fausta ierīkojis visskaistāko dārzu ar putniem un augļiem, kādus ķeizars nekad vēl nebija redzējis.

Metoyu naktī Fausta ar biedriem izlaupījis viņa pagrabu un pašu krodzinieku uzsēdinājis visaugstākās egles galā.

Beidzot taču Fausta ir gribējis apprecēt jaunu meiteni no laukiem, bet no šīs vēlēšanās viņu atturējis velns, kas parādījis briesmīgā izskatē un atgēdinājis, ka laulība ir svēta lieta un visu svēto Faustam jānācina. Bailēs tad arī Fausta lūdzies: "o, du, gewaltiger Fürst, du siehest, daß ich ein verkehrtes wankelmütiges Menschenherz habe.."

Jaunās lauku meitenes vietā Fausta dabūjis grieķu Helenu,

ar ko viņam arī bijis dēls Justus Fausts, kas pazudis līdz ar māti, pēc Fausta nāves, kas pienākusi velna nozīmētājā laikā, kad kādā naktī visu māju satricinājis spēriens un Fausta līķis atrasts aīā - uz mēslu kaudzes.

Tāds tad nu bijis Fausta dzīves gals, par ko Špīss savas izdotās grāmatas titullapā saka:

mehrteils aus seinen eigenen hinterlassenen Schriften allen hochtragenden fürwitzigen u.gottlosen Menschen zum schrecklichen Beispiel, abscheulichen Exempbl und Freuherziger Warnung zusammengezogen". u Druck verferht von Spieg: Seid Gott untertänig, widerstehet dem Teufel, so flieht *er* vom euch."

A n a l i z e .

Vai šāds Dr.Fausts ir faktiski eksistējis vai nē?

Dr.Fausts 16.gs.Vācijā ir dzīvojis.

Viņu piemin:

- abts Tritemins,
- Konrāds Mutians Rufus,
- Filips Begardi (Vārmās fiziķis),
- Joh.Gasts (Bazeles mācītājs),
- Joh.Maaulins (Melanchtona skoln.),
- Konr.Gesners (Ārsts un filozofs),
- Andr.Hondorfs (Droisīgas mācītājs),
- Ludv.Lavaters (Cīrihes sprediķotājs),
- Joh.Vīrs (Teklenburgas ārsts),
- Augustins Lercheimers,
- Hutens,
- Luters.

Daļa no viņiem tikušies ar Faustu personīgi, daļa piemin Fausta vārdu pēc to cilvēku liecībām, kas Faustu redzējuši un pazinuši.

Ievērojot šo vīru dzīves laiku, var secināt, ka Fausta dzīvojis

laikā no 1507. līdz 1540. gadam.

No kurienes cēlies Fausta vārds?

Pēc literatūrvēst. Engela domām: no vācu "Faust" (fem.) Tāds
uzvārds Vācijā sastopams vēl tagad.

Prof. Bruginieks uzskats: no lat. faustus - laimīgs. Pamatojo-
ties uz ziņām, ka Fausta dzimta bijusi pazīstama arī Itālijā,
iespējama arī šāda varbūtība.

Jāievēro 16. gs. latinizētie uzvārdi: no tā galotnes -us var
būt pie vācu "Faust". Par vācu "Faust" liecina arī kokgriezums
kādā 1599. g. izdotā Künstbüchlein, kur attēlota liela dūre, izvei-
dota greznā vāpenī, ar uzrakstu: Dr. Joh. Faustis pugna.

Par Fausta vecākiem

ziņu nav. Jāpieturas pie teikā uzrādītiem dievti-
cīgiem zemiekiem, kam apstiprinājuma tomēr nav. Tāpat dažiādas
ziņas par dzimšanas vietu. Jā ziņas, ka Fausts dzimis Rodā pie
Veinmāras, citi svoti šo vietu noliedz.

Vidmāns min anhaltes grafisti, to pašu min arī vēlākais
Fitzera izdevums 1674. g., kur viņš uzsver, ka Fausts ir dzimis
Anhaltē un ne Rodā, kā to domā iepriekšējie autori.

Studiju vietas:

nav zināmas. Krakovā, kur pēc Vīra liecības, viņš studējis ma-
ģiju, pirmkārt, nekādas maģijas fakultātes nav bijis, tāpat arī
matrikulu sarakstos šāda vārda nav.

Doktora titulis?

Iespējama, ka tauta to tā dēvējusi kā ārstu.

Klaipotāja dzīve.

Iespējamas 2 varbūtības: vai nu Fausts bijis klaipotājs stu-
dents (Fahrender Schüler), kas pelnīja iztiku, ceļojot no draudzes
uz draudzi, noturot sprediķus, skolas mācības, baznīcās dziedot
un spēlējot, vai arī viņš piederēja pie tās "scholasticus va-
gans" daļas, kas pie sāniem nēsājuši šķēpu, no šejienes -
- "fechten gehen" un piedalījušies sīkās kildās un kaujās, kas

savu brīvību izmantojā, atļaujoties dažādas burvju mākslas, pār-
dodot dzīvības eleksirus, piekopjot pūšļošanu un galvenokārt +
+ nodarbojoties ar krāpšanu un ļaūžu izjokošanu.

Vai vietās, kur Fausta izdarījis savas burvības, viņš tiešām
bijis?

Venecijs, viņu no debesīm notriecis velns, stāsta teika, kad
viņš gribējis lidot. Fakti liecina, ka šai pilsētā Fausta tie-
šām ir uzturējies, un tāpat ir noteiktas ziņas, ka no sava "li-
dojuma" viņš tiešām kritis un tikko palicis dzīva.

Vai Faustam bijis suns?

Tādi suņi bijuši daudziem 16. gs. zinātniekiem un pat pāvestiem,
kurus tad arī turējuši par velna kalpiem. Tā suns bijis zināt-
niekam Kornelijam Agrippam, pāv. Laurencijam, brīvkungam fon Bāram
u.c.

Interesantas ziņas sniedz abts Tritemija darbā Spötolae
familiaris in Opera, Vol. II: 1507. g. 20. aug. vēstulē matemātiķim
Virdungam viņš raksta: "Fausta ir klaidonis, plāpa, krāpnieks,
cilvēks ar visneiespējamāko pārdrošību". Šim pašam Tritemijam
Fausta atstājis vizitkarti Gelnhausenā, jo, kad Fausta gribējis
Tritemiju satikt personīgi, pēdējais aizbēdzis. Tā šai vizit-
kartē lasām:

Magister Georgius Sabellicus, Faustus junior,
fons necromanticorum, magus secundus,
chiromanticus, agromanticus, pyromanticus,
in hydra arte secundus.

Uz ko norāda vārds "junior":

- 1. iespējams vai nu kāds vecāks burvis,
- 2. vai arī šai laikā bijuši 2 Fausti.

Kāda nozīme vārdam "Sabellicus":

Engela domas, ka vārds pielikts aiz tīras godkāres,
vai arī ka Fausta mainījis vārdus, lai maldinātu
varbūtējos sekotājus, kas grib viņu saukt pie atbil-

dības par saviem nedarbiem. Bet tā kā zināms, ka Fausta Erfurtē ir lasījis lekcijas par senajiem grieķiem, šo vārdu var attiecināt uz kādu citu 1436.g. Itālijā dzīvojošu Marku Antoniju Kocciānu, kas dzīvojis Vikovano pilsētā uz vecās sabelliešu zemes robežās.

Erfurtes lekcijas.

ir notikušas. Par to liecina Motsehmanna's 1733.g. Erfordia Literata continēkats, Rufa's 1513.g. 3. X vēstule savam draugam Heinricham Urbanusam, kur viņš stāsta, ka Faustu saticis kādā viesnīcā, kur viņš sevi uzdevis par Georg Faustus Helmithens Hedenbergensis, tomēr Rufas atstājis Faustu bez sevišķas ievēribas, jo viņu neinteresēja Fausta plāpas un tukšā lielība.

Kāpēc Fausts pievienojis savam titulam Heidelbergas vārdu? Engela domas: lai lielītos, ka nāk no Heidelbergas slavenās universitātes.

1509.g. Erfurtes universitātes aktis minēts Fausts kā teoloģijas bakalaurs, taču Engels šo identitāti apšaubā.

Tāpat Erfurtē ir vēl tagad Dr. Faustgāsschen, kas atrodas Schlossergasse starp 14. un 15. māju un pēc Engel'a liecības ir 2-2/2 pēdas plata un 49 pēdas gara. Šai ielā tad arī Fausta esot braucis ar lielo sienu vāzurnu, no kura pēc satikšanās ar mūku + luteru, palikuši tikai 2 sarkani gaiši. Interessants ir fakts, ka šis notikums Vičmans'a un Pfitzera izdevumos trūkst, bet cirkulē kā vietēja teika.

38. namu Michaelis strāse vēl tagad uzrādot par universitāti, kurā savas lekcijas lasījis Fausta. Tāpat plaši izplatīta nostāts par izsauktajiem grieķu garim, to starpā arī par briesmīgo Polifemu. Jāievēro, ka garu izsaukšana 16. gs. vidū bija visiemīlotākais klejotāju + studentu pagēmiens, jo tai la kā fiziķis Kūchērs jau bija atradis t.s. burvju laternu jeb Hohlspiegel, ar kura palīdzību priekšmetu gaisā vai pat otrā

ielas pusē nostāda tā, itkā tas kustētos istabas vidū. Staru refleksijas brīnumi mūsu laikos zināmi katrām, kas iepazinies ar optiku.

Dr. Konr. Klinge liecina:

"In der Schlossegasse zum Anker machte Faust der Lössen viel, dass Stadt u. Land von ihm schwätzte und manche vom Idel auf dem Lande ihn gen Erfurt nachzogen und begunte sich die Sorge zu finden, es möchte der Teufel die zarte Jugend u. andre einfältige verführen, das sie auch zur schwarzen Kunst Lust bekämen".

Währburgā Fausta pēc Fr. Siakingena liecības lielījies, ka Kristus brīnumdarbi nemaz neesot apbrīnošanas cienīgi, jo viņš, Fausta, varot izdarīt to pašu.

Tāpat Siakingen's liecina, ka Krenshach's skolā Fausta bijis par rektoru un uzdevies tur par slavenu alķīmiķi. Drīz tomēr no rektora vietas Fausta bēg, jo savā skolā atļēvies tādas pārdrošības, par ko viņam draud sods.

Par Fausta uzturēšanos Maulbronn's klosterī ir atkal daudz ziņu. Viņš te ciemojies pie sava drauga abta Joh. Entenfūsa, par ko abtu sarakstā ir atziņo, ka šis Entenfūss ir devis pajumti savam tautietim Faustam. (Šī ziņa ir Dr. Paula krājumā "Conservator der vaterländischen Kunst und Altertumsdenkmäler." Paula vēl papildina, ka Fausta še uzka- vējies "un seinem Freund Geld zu machen." Dr. Paula ziņu ap- stiprinājumu dod arī Stutgartes valsts archivs.

Engels stāsta arī par Fausta laboratoriju, kas esot seminars fizikas kabinets, atgad ir daļa no pilsētas bibliotēkas. Tāpat visi literatūrvēsturnieki min šai Maulbronn's klosterī arī Faustküche un Fensturm, par ko liecina 1841. un 1849. gada zīmējumi.

Wittenbergā:

Lereheimer'a ziņas:

"Fausts hielt sich ein weil zu Melanchton, der lass ihm dann einen guten Text, schalt u. vermant in, dass er von dem Ding beizeit abstünd, es würd sonst ein böss end nemmen, wie es auch geschah. Er aber kehrt sich nicht dran, sondern er auch andre veiführen wollte, und man hiess ihm in Gefengnuuss einziehen. Aber sein Geist warnete ihn, dass er davon kam."

Ka šis viņa "gars" bija Fausta dandzie pakalpiģie draugi, šķiet, nevar rasties neviens šaubu.

Ziņas, ka Fausta personīgi pazinis Melanchtonu, sniedz arī Joh. Maglins.

Lutera 1566. g. Tischreden izdevumā

Ļoti raksturīgs kādas sarunas atreferējums, kurās rezultātā Fausta redģjis savā sarunas biedrģ tģdu izraisumu, ka pģdģjais vairs nav zinģjis, vai dievs galu galģ ir vai nav.

Virus darbģ De Praestigiis Daeskonorum stģsta par gadģjumu, kad Fausta reiz tomģr nonģcis apcietinģjumģ, un kģ viņš no tģ atpircies, proti - viņa uzrauga Joh. Dģrstens esot bijis ļoti ieinteresģts burvģu mģkslģ, un Fausta viņam apsoliģjis iesģcģt daģģdus trikus, to starpģ pagģmienu, kģ noskģt bģrdu bez bģrdas naģa. Viņš licģs Dorstenam iesģst seģu ar arseniku, rezultģtģ, protams, nogģģjusi bģrda ar visu ģdu.

Joh. Gasts Sermones convivales, 1554. g. raksts.

ka viņš pusedģnoģis kopģ ar Faustu kģdģ Collegium, Faustam lģdz bijģis viņa suns, kurģ mģģojģis pats velns, un Fausta pavģram pasniedzģis pagata voģšanai tģdus putnus, kģdus Gasts savu mģģu neesot redģģjis, tos Fausts katģrģ ziņģ dabģģjis nelabģ ceļģ.

Engels šģi sakarģ aizrģda uz kģdu Rud. Lang'ģ no Augsburgas, kasģ dresģģis 2 suģus, par tiem kģģvis slavens kģ velna sabiedrotais, un, lai sevi attaisnotu, pat publicģģjis grģmstu Reiseaben teuer, kur pstatģģģjis, kģ viņš šģs savus dumģos un nesaprģģģģģos

suņus dresējis.

Gast's stāsta arī par klosteri, kurā Fausts naktī iesūtījis nelabo, atriebēsmies mūķeni. Šis "nelabais" tomēr vidus laikos bijusi parasta parādība, tas bijis kaķis, kam kājās uzmauktas skārda kurpes un ap kaklu gara ķēde. Var iedomāties, cik baiga bijusi naktī šī nelaimīgā kustopa skriešana pa klosterā gaitējiem, kamēr viņš atradis vietu, pa kuru tikt brīvībā.

Šis pats Gasts pirmo reiz ziņo par Fausta nāvi:

"Der Klende endete schrecklich, denn der Teufel erwürgte ihn. Seine Leiche lag auf der Bahre immer auf dem Gesichte, obgleich sie 5-mal umgewenlet wurde."

Šo briesmīgo nāvi, kā arī visa nama atrīcinājumu Fausta nāves brīdī, izskaidro Fausta alķīmiķa darbs. Šai laikā alķīmiķi meklējuši ķīmiskā ceļā zeltu vai arī gudrības akmeni. Eksplozijā Fausts arī miris.

Par nāves vietu noteiktu ziņu nav. Min Rimlichas ciemu, Kēlni, Kōnigsbergu, Breisgāu, Pratau. Pēdējo min tikai 30-g. karā, kur kāds viltīgs ciema vocākaļa, pēc Štēglitza domām + tiesnesis, ienaidnieku aizmānījis, apgalvojot, ka viņš mājā Faustu nonāvējis velns, un rādot ar vēršu asinīm notraipīto sienu.

Beidzot vēl par slaveno Auerbachas pagrabu, kur Fausts tik bieži uzturējies, un kur notikusi arī jāsāna uz viņa nūcas. Te uzglabājušies 2 zīmējumi. Par to, ka zīmējumi savu atrašanās vietu nav mainījuši, liecina pagraba griestiem piemērotā gleznas augšējā mala. Viena zīmējuma paraksts ir: dzeja:

Doctor Faust zu dieser Frist
Aus Auerbachs Keller geritten ist
Aus einem Fass mit Wein geschwird,
Welches gesehen viel Mutterkind,
Solches durch seine subtile kunst hat getan,
Und der Teufels Lohn empfangen davon.

Pievienotais gadskaitlis 1525. attiecināms ne uz gleznošanas laiku, bet pašu notikumu (Dr. Schafens - gleznots pēc 20 gadiem).

Otro zīmējumu rotā:

Vive. Bite. Ohagegare.

Memor Fausti. Hulna. Et huins
poenae aderat claude haec
aut erat ampto - gradu.

Lebe, trinke u. schmanse, doch
gedenke der Faustus, und der
Strafe, die ihr zwar langsam,
doch schrecklich erreicht.

Liecību par Fausta dēkainajiem klaipojumiem dod arī Fausta
nams Pragā ar daudzām apakšzemes ejām un Dr. Fausta krodziņš,
Mazā Kuģu ielā 7, Vīnē. Vai Fausts tur tiešām uzturējies,
ziņu nav.

Kāpēc būtu vajadzīga tik plaša Fausta teikas iztīrāšana,
un vai šai teikai vispār ir kāda vērtība arī mūsdienu laikos?

Pēc liter. vēst. Bīšes domā Fausta personā nekādi domu un
problemu dziļumi nav meklējami, jo grāmatai, atbilstoši laika
prasībām, ir tikai tīri moraliskas tendences, ka baudkāre un
pārdrošība var vēst tikai pie ļauna gala. Fausta Bīšem ir tikai
piedzīvojumu meklētāja un šarlatāns. Bīše atzīst, ka te tikai
atrodam sākumi tai Cetes Fausta tragikai, kas liek cilvēkiem
aiziet bojā mūžīgos meklējumos un centienos.

Balatoties uz Engelsa tezes, ir pamats pierādīt, ka Fausta
teikā iemiesotais Fausts ir viens no pirmajiem brīvajiem Vāci-
jas cilvēkiem, kas ir nojaukušī garīgās neatkarības spēku, un
ko Engels salīdzina un asista ar Jānā Hussu.

Tas nenozīmē, protams, ka vēsturiskais Fausts, kas dzīvojis
no 1500 - 1540. g. ir bijis kaut kas cits kā burvju mākslinieks
un šarlatāns. Šajā vēsturiskajā personā nekādas lielas idejas
un mērķlīdzīgas pārliecības nav, bet ideja un pārliecību nenolie-

dzīvi ir jāredz laikmetā, kas Fausta teiku radīja un jau pašā faktā, ka šāda teika radusies tūlīt pēc vēsturiskā Fausta nāves.

Jā, kāpēc gan teika izveidojās tik drīz pēc Fausta dzīves? Vai ne tādēļ, ka tauta, šķiet, kā gaidījusi šādu Faustu, kurā zināmā veidā simboliski ietvert sava laika aktualākās problēmas?

Kāds bija laikmets, kurā radās Fausta teika?

16. gs. ir kriticisma gadsimts, kad lielle atklājumi ietekmēja un pārradīja ne tikai ekonomisko l-ta strukturu, bet, gluži dabīgi, veidoja arī social-politisko dzīvi uz gluži jauniem, līdz šim vēl nepasītiem, pamatiem.

Ideālu l-ta raksturojumu dod Maršs:

"16. gs. pieder pie interesantākajiem Eiropas periodiem.

Tas ir laikmets, kad Eiropā sāka attīstīties kapitalisms, kad sākusies cīņa starp darbu un kapitālu, starp zemes āpašnieku un klausīnieku, tas ir laikmets, kad sākusies cīņa par zemi. Šī cīņa ilga 3 gadsimtus un beidzās ar kapitalisma formācijas uzvaru.

Visam šim laikmetam, kuru mēs saucam par renesansi jeb humanisma, visrakstūrīgākais ir cenšanās atbrīvoties no pāvesta varas."

Kādas bija šī laikmeta iezīmes?

1. personības brīvas attīstīšanās princips, tātad + individualisms, kas Eiropas vēsturē pēc vidus laikiem parādās pirmo reizi,

2. nacionālā pašapziņa,

3. empirisks zinātnē, jo humanistiskā zinātne kļuvusi par sava veida cīņas ieroci,

4. reālais mākslā,

5. kritiskās pētīšanas princips.

Eiropas zinātne 16./17. gs. sāk materialistisku virzienu. Ja līdz šim viduslaikos dogmas bija kļuvušas arī politiskās aksiomas, ja sabiedrības attiecības bija sankcionējuši baznīca, ja

katrs uzbrukums feodalismam un baznīcai bija ķecerība, un garīdznieki bija vienīgā mācītā šķira, t.i. skolotājs un zinātnieks reizē, tad tagad laikmets mainīja savu seju, - mainoties ekonomiskām attiecībām, mainījās arī sabiedriskās attiecības, radās jaunas šķiras, kas uzsāka cīņu ar vecsajām.

Tā 16./17.gg.vienlaicīgi veica 2 darbus - no vienas puses, graujot vecās social-politiskās formas, no otras, veidojot jaunās attiecības uz brīvās konkurences principa pamata.

Vācijā šim atdzimšanas laikmetam pie tam bija vēl specifiskas iezīmes, jo te renesansai nebija tik abstrakts un estētisks raksturs, kā tas bija Itālijā, bet cīņa pret pāvestu kļuva par visas tautas lietu, humanisms bija politiska, reliģioza un nacionāla kustība un saplūda kopā ar cīņu ekonomisko attiecību starpā.

Milzīga nozīme šai laikā bija arī reformācijas kustībai, kas sadalīja visu Vāciju 3 lielās nometnēs: katoliski-reakcionarajā, luteriski-pilsoniskajā un revolucionarajā.

Tā Engelsa vārdiem (Dialektik der Natur):

"Tas bija lieliskais progresīvā lūzuma laikmets, ko cilvēce līdz tam bija pazinusi. Tas bija laikmets, kad baznīcas diktatūra bija laužta, tas bija laikmets, kas bija vajadzīgi tītanam, un kas arī šos tītanus radīja".

Vai arī Fausta būtu uzskatāms par šādu tītanu? Protams, nē. Bet neapšaubāms fakts ir tas, ka Fausta teikma iezīmē viduslaiku galīgu nobeigumu, ka šī teikma ir jauna, progresīva laikmeta sākums.

Viens piemērs tam ir jau emancipācija no dogmatiskā pasaules uzskata, aizliegtā meklēšana, kas sākas eksperimentā, cenšanās pēc vispusīgas attīstības un mūku askētisma noliegšana.

Raksturīgs fakts jau ir tas, ka teikma izveidojusies protestantiskajā Vācijā, tā bijusi ierocis cīņā pret katolicismu.

Kas uz šo cīņu norāda?

Katoļu baznīca ir vānīga Fausta līgumā ar Mefistofeli, jo Fausts vispirms studējis teoloģiju, launus iespaidus mantojis Romā, kur viņš, kā teika stāsta, izēdis visus pāvesta gardumus. Daži autori pat Faustu nostādījuši kā Lutera pretstatu, jo viens no viņiem Romā ticību pazaudē, otrs to tur tikai īsti atrod, Lutera velna kārdinājumiem atbild, velnam se jāmetot tintes pude- li, kamēr Fausts ar velnu slēdz līgumu, tāpat arī Lutera it kā gadījies ceļā Fausta braucienam ar siena vezumu paz ieliņu, kur tikko 2 cilvēkiem bijis vietas.

Visraksturīgākā vieta tomēr ir tā, kur Mefistofels māca Faustam, kas viņam lasāms bībelē, proti - 1., 2. un 5. Mozus grāmatā, aizliegts lasīt Dāvīda psalmus, tāpat arī plāpīgo Paulu un citus, kas saraks- tījuši vēstules, par trīsvienību jāatsakās pat disputēt, kā arī par sakramentu u.c. ticības punktiem. Var lasīt Matīsa, Lūkasa un Marka evaņģeliju, kā arī disputēt par mesī, ceremonijām, šķīstīša- nās uguni un konsilijiem.

Tāpat raksturīgs ir laulību aizliegums.

Literatūrvēsturnieks Hirsch's tomēr aizrāda, ka teikā atrodamas pretrunas ar paša protestantisma būtību. Grāmatas izdevēji (se- višķi Vīdmanns) aizmirst, ka protestantisms pats bez šīs pētīša- nas tieksmes un esošā apšaubīšanas nekad nebūtu dienas gaismu redzējis. Liekas pat, ka luterismam būtu bail no savu principu konsekvencēm, kas zināmā mērā balstās uz tradīciju kritiskas pē- tīšanas. Rodas iespaids, ka nepārspējams garīgais spēks, kas strāvo šai teikā, mestu pārāk stipru gaismu uz daudziem protes- tantisma paša punktiem, kam vajadzētu palikt apslēptiem zem melnā talara. Tādēļ teikas izdevēji tik pārspīlēti grāmatas titullapā uzsvēruši Dr. Fausta launo piemēru un briesmīgo nāvi. Jo arī protestantisms, nācis pie varas, apgalvo, ka šaubām esot launa daba, un 16. gs. protestantiem tāpat kā katoļiem ir vesela rinda specialvelnu, kā Dzeršanas - Azarta spēļu - Netiklības - u.c.

velni. Kā katoļiem, tā protestantiem bija vēlēšanās, kā ķecerību uzskatīt katru cenšanos iespieties dabas noslēpumos, kas varētu zināmā mērā satricināt iegūto baznīcas iespaidu. ("Natur und Geist, - so spricht man nicht zu Christen!").

Būtiskais Fausta teikā, protams, nav cīņa tikai šo dažādo kristietības mācību starpā, bet svarīgs šis abu baznīcu cīņas elements ir tikai par tik, par cik protestantisms uzskatāms kā 16.gs. politiska kustība.

Bez antikatoļiskām tendencēm, teikā 1-tu atspoguļo arī humanisma iespaidi, kas šie atrodami. Ievērojamu vietu aizņem salīdzinājumi, kaut primitīvi, ar antiko pasauli, Fausts lasa lekcijas par Homeru, apņemas sagādāt bojā gājušos Platona un Aristoteļa darbus, izsauc seno grieķu garus, to starpā grieķu mitu Polifemu, ķeizaram Maksimilianam rāda Maķedonijas Aleksandru, un beidzot pats dzīvo kopā ar skaisto Helenu, kas dāvā viņam dēlu Justu.

Kā zināms, tā antīkā pasule, ko atveidoja vācu humanisms, neatbilst īstajai seno grieķu un romiešu pasaulei. Humanisti antīkos grieķus idealizējuši un nostādījuši pretī tumšo viduslaiku ideoloģijai. Tā arī Fausta teikā ir diezgan krāšņi antīko tēlu ārējie apraksti. Tā Helena tērpta purpura tērpā, ietinusies līdz pat ceļiem zeltkrāsas matos, ogļmelnām acīm, cēlu apgarotu seju, pievilcīgu vaigu, taisnu slaidu stāvu. Pēc viduslaiku asketiskajām prasībām šāds tēls vācu atdzimšanas cilvēkam varēja būt diezgan pievilcīgs.

Tāpat Faustā varām redzēt naivus zinātnes elementus - Fausts ir mediķis, astrónoms, alķīmiķis, meklējot zelta ķīmisko formulu, viņš arī aiziet bojā.

Beidzot Fausta tēls idevīgs teikas atveidam bija arī tādēļ, ka viņš nav strauts no vienkāršās tautas, Fausta dēkām tauta varēja dzīvot līdz, jo Fausts saticies ar visām iedzīvotāju šķirām, viņš uzturējies firstu galmos, krogos, sadarbojies ar

smatniekiem, studentiem, krodziniekiem un krāpis un izzobojis vienkāršo zemnieku.

Pats būtiskais Fausta teikā tomēr ir tas, ka šī teika tāpat kā citas tautas pasakas un teikas ir ne tikai pārdzīvotā laikmeta realistisks apspoguļojums, bet ietver sevī arī tautas vēlēšanās, centienus un optimistisku ticību jaunam, labākam laikmetam. Laikmetam, kad tautu neizsūks laicīgie un garīgie kungi, kad savus iekšējos spēkus tauta varēs veidot saskaņā ar saviem vēlējumiem, sev labvēlīgā dabīgā ievirzē. Fausta teika pie tam veidojās leikmetu maiņā, kad šie centieni parādījās sevišķi spraigi un kļuva aktuāli. Tas bija laikmets, kad veco, savu laiku pārdzīvojušo feodalismu nomainīja jauna sabiedrības formācija - kapitalisms.

Tāpēc nav nejaušība, ka Gete, rakstot savu lielo darbu, par tā sižetu izvēlējās taisni šo teiku. Arī Gete dzīvoja lielu pārvērtību laikmetā, arī viņš gribēja (sevišķi savas literārās darbības sākuma periodā) meklēt jaunu sabiedrības formu. Savos vētras un trauksmes kustības titaniskajos tēlos viņš sacēlas kaisli un titaniski pret veco. Šādu titanu viņš tad arī atrada 16.gs. teikā, teikā, kas radusies laikā, kad, kā Engels saka, titani bija nepieciešami, laikā, kas šos titanus arī radīja.

Bet Fausts nav radies kā titans, kas, atšķēlies no savas vides, paceļas tai pāri kādos pārdabīgos augstumos. Tāpat kā katra laikmeta izcilākais pārstāvis, tas pauž tautas tieksmi atbrīvoties no visiem laicīgajiem un garīgajiem apspiedējiem.

Bez pašā 16.gs. atveida, teikā koncentrējusies vēl visi iepriekšējie gadsimti, un tāds pats Fausts kā vāciešiem ir Pans Twardovskis poļiem, Čito bavariešiem, Merlins britiem, Velna Roberts francūžiem un Vergils itāļiem.

Teikā saskatāmas vēl arī paliekas no pagānu laikiem, no seno ģermanu kultūras un tikumu vēstures, tā ceļojums mētelī (Hantelfahit) ir atliekas no senā ģermanu dieva Vētras mēteļa un dārgu vārtu izburšana no izurbta gaida ir sena ģermanu dēmona

burvība.

Šai sakarā lit.vēst. Fr.Hirsch's ierosinājis seno ģermanu mitoloģijas atlieku kritisku zinātnisku izseklēšanu un pētīšanu. Šis ierosinājums, cik zināms, tomēr nav izmantots.

Teikas izdevumi:

1587.g. Spiess.

1599.g.Widmannis, šai izdevumā pasvītots protestantiskā tendence, izdevums ir protestantiski + polemizējošs. Lielāko daļu aizņem izdevēja "atmiņas" (Erinnerungen), kur Widmannis nodarbojas ar pedantisku un bībelisku moralizēšanu.

1674.g. Nürnbergā iznāca Pfitzera izdevums "eine zusammengezogene Ausgabe von einem Christich - denkendem."

17.gs.teika aizgājusi uz Angliju un bijusi populāra Marlova apstrādājumā.

Getem pazīstama varēja būt vienīgi Widmann's izdevums, bet nekādā ziņā ne Spiess'a, kas gan pašreiz esot atrodams Ulmas valsts bibliotēkā.

Teikas tālākā attīstīšanās:

17.gs.Fausta teika no Anglijas pārnāca atpakaļ uz Vāciju un angļu iespaidā izplatījās dramatisētā veidā - kā leļļu teātra repertuāra ievērojamākais gabals (Puppenspiel); šis izrādes apmeklētājs arī Gēte un smēlies ierosinājumus savam darbam.

Tūlīt seko arī Lensau's apstrādājums, aiz tā Lessinga, Goetes, Schillers ("Taucher" un "Bild zu Saiz), Chamisso ("Kruzifix"), Marlow's.

Kādā mērā Fausta tēls bijis 16.gs.iespaidīgs un ierosinošs, rāda arī 2 Rembranta gleznas un holandieša Sichen'a zinājumi.

Beidzot Engelas par vēsturisko Faustu: (II sēj.)(vēstulē Greberam)

"Es gribu Faustu atveidot ne kā egoistu, bet kā tēlu, kas ziedo sevi cilvēcei. Lūk, Fausts, Mūžīgais žīds, gikij

ochotņik - mežonīgais mednieks", - trīs tipi, kas ir nojauduši gara brīvību, kurus viegli būtu saistīt un savienot ar Jāni Hussu. Kādā poetiskā fonā izveidojas šo triju demonu darbība!"

Citur (arī vēstulē Greberam):

"Vai nebūtu iespējams saglabāt šīs teikas vācu tautai, parādīt tās viņu sākotnējā skaidrībā un izveidot tās tik saprotami un skaidri, ka to dziļais saturs un jēga būtu zināmā mērā saprotama un pieejama arī mazāk izglītotiem ļaudīm".

Literatūra:

- Engelss - Kopotā rakstu II sējums.
Schieble - Teika sākotnējā un Widman'a izdevumā.
Stieglitz - Doctor Faust.
Görres - Die Deutschen Volksbücher.
Casar Flaiscglan - Die deutsche Dichtung der Früzeit.
Biese - Literaturgeschichte.
Kurz - Geschichte der deutschen Literatur.
Roberstein - Grudriss der Geschichte der deutschen Nationalliteratur.
Fr.Hirsch - Geschichte der deutschen Literatur.
Engel - Das Volksschauspiel Dr.Noh.Fausti.
v.l.Bērziņas lekcijas par 16.gs.Vācijā (1948.g.)

1948.g.24.novembrī